

SA BUKA ZINAMA TUMATUMAE Sa Vinabakala

Sa buka hie si koa ia na zinama tumatumae sapu variva tumatumae ni ri na tie te Tamasa pa Izireli pude tumae nia sa hahanana gua pude koa va leana. Soku ri na zinama si mae guadi koe Solomone sa banara; kaiqa si koari Aqura meke Lemueli (hinia 30 meke 31). Na pude vagi valeania sa lohina gua sa tinumatumae, ke papakadi mo meke bakala meke niniradi sari zinama, meke lopu tasuna pude va nonoga i. Sari zinama hire si ta poni ni gita koasa Tamasa pude tokani gita pa nada tinoa pa pepeso, tinoa tatamana, pa sikulu, pa tinavete, pa qavuna, pa butubutu, meke pa linotu. Sapu tonoto pa kenuna sa Tamasa si kaqu tonoto tugo koa gita na tie. Na papakadi mo sari zinama hire meke paqapaqaha sari na binalabala, ke sari na hopeke pinaqaha si hopeke dia binalabala tugo. Ba kaiqa pinaqaha si vari luli sari dia vina tumatumae, gugua pa hinia 26:1-12 sapu vivinei nia sa tie duviduvilina meke pa hinia 31 sapu vivinei nia sa barikaleqe bokabokana.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Buka

Sa tinioko tanisa ginilagilana lohina. Hinia 1:1 kamo hinia 9:18

Sari na zinama tumatumae te Solomone. Hinia 10:1 kamo hinia 29:27

Sari zinama te Aqura. Hinia 30:1-33

Sari hopehopeke zinama tumatumae. Hinia 31:1-31

Sari Laedi ri na Zinama Tumatumae

Zinama Tinumatumae 1:1 2 Zinama Tinumatumae 1:11

- ¹ Hire sari na zinama tumatumae te Solomone sa baⁿara pa Izireli, sa tuna koreo Devita,*
- ² pude toka nigo pude dogoro vagia sa ginilagilana lohina^d
meke lulia sa tinarae pa mua tinoa;
pude va bakali sari na zinama gilaedi.
- ³ Pude boka lulia sa tinarae te Tamasa pa hahanana tinoa
meke sa kinoa va leana,
pude taveti gua sapu toⁿoto, ⁿoⁿo, meke sapu leana
la pa tie.
- ⁴ Pude va tumatumae ia sa tie sapu pupuhu,
meke ponia ginilagilana na tinumatumae koasa tie
vaqura.
- ⁵ Mani va avoso sa tie gilagilana pude mani gilagilana
nono latu,
meke mani ta turaⁿa sa tie tumaena.
- ⁶ Pude boka ta rupaha koa rini sari na zinama tumatumae
na vina padapadae,
sari zinama tadi na tie gilagilana sapu tome ginuadi.
- ⁷ Sa pinamaⁿana e Zihova si na pinodalaena sa tinumatu-
mae hinokara,
ba sa tie duduvilina si kilua sa ginilagilana lohina
meke sa linulina sa tinarae pa hahanana tinoa.*
- ⁸ Tuqu, mu va avosia sa vina tumatumae tanisa tamamu,
mu lopu kilu pania gua sapu totozi nigo sa tinamu.
- ⁹ Na havoro si arini pude va sari ia sa batumu,
na pakupaku pude va leleana ia sa ruamu.
- ¹⁰ Tuqu, pude toketoke igo ri na tie kaleadi,
si koromu va tabei si arini.
- ¹¹ Pana zama si arini, “Mae luli gami;
mada tome, mada seke va mate ia si keke tie,

* 1:1 1 Baⁿ 4:32 * 1:7 Zob 28:28; Sam 111:10; ZT 9:10

- mada va mate hobia keke sapu loke nana ginugua.
- 12 Sipu korapa toadi meke leadi, si mada garunu lani pa lovu,
mada onolo toa i, guari pu gore la pa popoa tadi tie matedi!
- 13 Kote vagi gita soku likakalae arilaedi,
meke va sini ni tinitona hinikodi sari nada vetu.
- 14 Mae, somana koa gami,
mada variva hia ni sari tinago kote hikoi gita!”
- 15 Tuqu, mu lopu ene luli sari tie arini;
lopu neti nia nenemu koari na dia sirana.
- 16 Ura sari nenedia si bebeno la pa sinea;
hiva tuturei variva mate.
- 17 Namu loke laena pude vekoa sa sipata
sipu korapa dono toto atu dia mo sari na kurukuru tapuru!
- 18 Sari tie arini si tome sipata meke ta saputu ni teledia;
veko rini pude va mate pule ni.
- 19 Gua asa sa vina betodi ri na tie hikohiko;
sa dia tinavete sea si hoke hiko pani sari dia tinoa.

Titioko sa Ginilagilana Lohina

- 20 Sa ginilagilana lohina si titioko ululae koari na sisirana;
korapa kukili vura pa vasina varivarigarana meke pa maketi,*
- 21 koa rini pa sirana nomana si velavela vala beto sa,
meke pa sasada nuquru pa vasileana si zama si asa:
- 22 “Gamu pu pupuhu,
vea seunae gua si hiva koa pupuhu si gamu?
Vea seunae gua si kote koa va sisire nia gamu sa ginilagilana?

* 1:20 ZT 8:1-3

Zinama Tinumatumae 1:23 4 Zinama Tinumatumae 1:33

Gamu na tie duviduvili, vegua ke kana ia gamu sa tinumatumae?

- 23 Be va avosi gamu sari qua ginegese atu,
si kote tozi va bakala ia rau sa buloqu koa gamu,
meke vata gilana ni gamu sari qua binalabala.
- 24 Ba sipu etulau gamu totozo titioko si rau,
meke loke tie si va avoso totozo sipusipu gamu rau,
- 25 sipu kilui gamu sari qua vinari tokae pa binalabala,
meke lopu va tabei sari qua ginegese atu,
- 26 si kote hobequ meke hegere totozo kamo gamu tina-
suna,
kote va sisire si rau totozo holoqoru si gamu,
- 27 totozo tarazuzu sa popoa guana totozo raneboni,
totozo raza sa kinolura guana vivirua,
totozo opoadumu gamu na tinasigiti na sinolini.
- 28 Totozo asa si tiqe kote tioko mae au gamu ba kote
koroqu olana;
kote hata sisigiti au gamu, ba lopu kaqu dogoro au
gamu.
- 29 Sipu kana ia gamu sa ginilagilana,
meke lopu vizatia gamu pude pamaña nia se Zihova,
- 30 sipu lopu hiva va tabei gamu sari qua vinari tokae pa
binalabala,
lopu linana la i gamu sari qua ginegese,
- 31 si kaqu henai gamu sari na vuadi rina mia tinavete;
sari vuadi sari mia sinekesekei si kaqu denani gamu.
- 32 Sa hinakohako tadi pu lopu goto si kote mate nia rini,
meke pana lopu galagala ri na tie duviduvili si kote
ta gore nia rini.
- 33 Ba asa pu va avoso mae koa rau si kote toa va bulebulei,
kaqu koa va leana si asa meke loketona kote
matagutu nia,” gua sa ginilagilana lohina.

2

Sa Laena sa Ginilagilana Lohina

- ¹ Tuqu, be va tabei goi sari qua zinama
meke va naqiti sari qua ginarunu,
- ² meke va tali^{na} la koasa ginilagilana lohina si goi,
podekia pude vagia sa ginilagilana lohina,
- ³ meke be tioko la si goi pude vagia sa binokaboka pude
tumae nia
meke kaboa agoi sa ginilagilana,
- ⁴ meke be hata ia goi guana hata siliva
meke pitu lulia guana tinagotago tomena,
- ⁵ si kote gilania goi sa pinama^{na} e Zihova
meke kote boka tumae nia sa Tamasa.
- ⁶ Ura e Zihova si vari poni nia sa ginilagilana lohina,
meke koa Sa vura mae sa tinumatumae meke ginilag-
ilana.
- ⁷ Na minataqara si poni ni Sa koarini pu koa va ^{no}_{no},
na lave si Asa koarini pu ene pa tino^{no}_{oto},
- ⁸ ura toketoke ni Sa sarini pu tavete va leana
meke kopu totoko ni sa sarini pu luli va leana ia si
Asa.
- ⁹ Meke kote gilania goi gua sapu to^{no}_{oto} meke gotogoto,
meke kote dogoria goi sa sirana to^{no}_{otona} pude lulia.
- ¹⁰ Ura sa ginilagilana lohina si kote nuquru pa bulomu,
meke sa tinumatumae si kote lomoso pa maqo-
maqomu.
- ¹¹ Sa binalabala leanadi kote kopu nigo si agoi,
meke ginilagilana kote lavelave nigo.
- ¹² Ginilagilana lohina kote harupu igo koari na hahanana
tadi na tie kaleadi,
meke koari tie sapu boni dia zinama,
- ¹³ saripu veko pani sari na sirana to^{no}_{otodi},
meke ene pa hahanana huporodi,
- ¹⁴ sarini pu hapahapa nia sa tinavete kaleana,

Zinama Tinumatumae 2:15 6 Zinama Tinumatumae 3:3

- meke qetu nia sa boni pa korapana sa kinaleana,
15 saripu koqi dia sirana,
meke dia hahanana sekesekei si lopu tonoto.
- 16 Kote harupu igo tugo sa pa binarabarata,
koari na zinama variva hoqadi tanisa barikaleqe
maqota,
17 pu veko pania sa loana,
meke mulini nia sa vinariva egoi ta tavete koe
Tamasa.
18 Ura sa vetu tanisa si turana tie la pa minate,
meke sa sirana tanisa si la koari na maqomaqodi ri
na tie matedi.
19 Loke tie pu la koa sa si hoke pule mae,
babe vagi pulea sa sirana tanisa tinoa.
- 20 Gua ke kaqu lulia goi sa hahanana tadi tie leadi,
meke enea sa sirana tadi tie tonoto.
21 Ura saripu tonoto si kote koa ia sa pepeso,
meke sarini pu loke tinazutudi si kote koa hola
vasina.
22 Ba sari tie kaleadi si kote ta vagi palae koasa pepeso,
meke saripu lopu va tabe si kaqu ta rabutu taloa
guana linetelete pa pepeso.

3

Tinarae koari na Tie Vaqura

- 1 Tuqu, mu lopu mulini ni sari qua vina tumatumae,
ba kopu ni sari qua tinarae pa bulomu.
2 Ura kote toa soku vuaheni meke gelenae sa mua tinoa,
meke kote toa va leana si goi meke bokaboka.
3 Mani lopu ta luarae koa goi sa tataru nabuna meke
rinanerane;
paku i pa ruamu,

Zinama Tinumatumae 3:4 7 Zinama Tinumatumae 3:15

mamu kuberi pa bulomu.

4 Gua asa si kote leana sa pozamu meke ta qetuqetue
koasa Tamasa meke koari na tie si goi.*

5 Ranea se Zihova pa doduruna sa bulomu,
mu lopu kalavarae ia sa mua ginilagilana soti telemu,
6 pa doduru vinizata pa mua tinoa si mu balabala ia sa
Tamasa,
meke kote turanigo Sa pa sirana tonotona.

7 Mu balabala ia telemu sapu tie gilagilana si agoi;
ba mu va tabea se Zihova mamu kilu pania sa ki-
naleana.*

8 Be gua asa si kote ta salana sa tinimu,
meke ninira sari susurimu.

9 Va lavatia se Zihova koari mua tinagotago,
meke koari na vua kenudi ri na mua linetelete;
10 kaqu sini ta luluapae sari mua vetu kopu ginani,
meke sari mua vovoina vaeni si kote sini hola.

11 Tuqu, mu lopu hakohako totošo va tonotigo e Zihova
meke lopu kilua sa Nana ginegese,**

12 sina e Zihova si va tonoti mo sarini pu tataru ni Sa,
gua sa tamana sapu gegesia sa tuna sina qetu nia sa.*

13 Ta manae sa tie sapu vagia sa ginilagilana lohina,
asa sapu ta poni ginilagilana.

14 Ura sa vinagi asa si hola nia sa siliva
meke vua katakata, hola nia sa qolo.

15 Sa ginilagilana lohina si arilaena hola ni sari na patu
nedala;

* 3:4 Lk 2:52 * 3:7 Rom 12:16 * 3:11 Zob 5:17 * 3:11 Hib 12:5-6

* 3:12 Rev 3:19

- loketona pu okoro nia goi si boka ta padapada la koa sa.
- 16 Na tinoa va gelenaena si koa pa kali mataona, meke pa kali gedena si na tinagotago meke vina lavata.
- 17 Sari sirana tanisa si na sirana variva qetu, meke bule sari doduru nana inene.
- 18 Guana huda tinoa si asa koa rini pu haphapa nia; arini pu harupu vagia si kote ta manae.
- 19 Kuria e Zihova sa pepeso koasa Nana tinumatumae; koasa nana ginilagilana si vekoa Sa sa manauru pa nana vasina.
- 20 Pa Nana ginilagilana si va hoqa kolo sari na lei, meke varipaqaaha ni Sa sari na kolo pa lamana na ovuku.
- 21 Tuqu, mu va naqitia sa ginilae meke sa binokaboka pude mu balabala valeana, lopu va seu i pa matamu.
- 22 Kote toa ni agoi si arini, na vina sari pude va dono lea ia sa ruamu.
- 23 Gua si kote tiqe topue ene va bulei si agoi pa mua inene, meke lopu kaqu ta tubarae sa nenemu.
- 24 Pana eko goi si lopu kote matagutu; pa mua teqe si kote lomososo sa mua pinuta.
- 25 Mu lopu matagutu pana raza va hodaka sa tinasuna babe sa tinahuara pu kamo koari na tie kaleadi.
- 26 Ura kote ranea agoi se Zihova, meke kote kopu nia Sa sa nenemu pude lopu neti pa sipata.
- 27 Tavete valeana la koa rini pu garo pude ta tokae, pana koa koa goi sa niniranira pude tavete va leana.
- 28 Mamu lopu zama koasa turanamu, “Pule mae vugo; meke kote ponigo,”

totoso koa nana mo kamahire koa goi.

²⁹ Mu lopu kuhana nia sa turanamu,
pu ranego meke koa kapae mo koa goi.

³⁰ Lopu zutu hoboria si keke tie
totoso loke sinea si tavete atu nia sa.

³¹ Lopu okoro nia sa hahanana tanisa tie ninira,
babe hiva tavete luli sari ginugua tanisa.

³² Ura sea hola koe Zihova sa tie sapu boni nana hahanana,
ba ranea Sa sa tie sapu tonoto.

³³ Sa lineveleve te Zihova si koa koasa vetu tanisa tie
kaleana,
ba mana nia Sa sa vetu tanisa tie tonoto.

³⁴ Va sisire ni Sa sari na tie va sisire pu vahesi pule ni,
ba va mae ia Sa sa tataru lopu ta nana kamona koa
rini pu va pepekae pule ni.*

³⁵ Sa tie gilae si kote tava lavata,
ba sari tie pekipeki si kote tava kurekure.

4

Sa Vuana sa Ginilagilana Lohina

¹ Tuqu, mu va avosi sari tinarae tanisa tamamu,
va talina pude mu vagia sa ginilagilana.

² Na vina tumatumae leanana si ponigo rau,
ke lopu veko pani sari qua zinama.

³ Totosona koburu si arau pa vetu tanisa tamaqu,
hitekequ si rau meke na koburu ekei tanisa tinaqu,

⁴ si va tumatumae au sa meke zama,
“Mu tuqe va nabu i sari qua zinama pa doduruna sa
bulomu;
kopu ni sapu tozi nigo rau pude mu toa.

* 3:34 Zem 4:6; 1 Pit 5:5

Zinama Tinumatumae 4:5 10 Zinama Tinumatumae 4:18

- ⁵ Vagia sa ginilagilana lohina pude balabala valeana;
mu lopu muliⁿⁱ ni sari qua zinama babe kilui.
- ⁶ Mu lopu veko pania sa ginilagilana lohina, na kote
lavelave nigo sa,
tataru nia meke kote kopu nigo sa.
- ⁷ Sa ginilagilana lohina si arilaena hola ni sari doduru, ke
mu vagia sa ginilagilana lohina.
Be sage hola hinoluna sa ba holu vagia.
- ⁸ Tataru nia, meke kaqu ovulu igo sa;
hapahapa nia, meke kote va lavata igo sa.
- ⁹ Kote ta tatarue koe Tamasa si goi, guana va sage nigo
havoro sa pude va leleana ia sa batumu;
meke ponigo na toropae tolavaena sa si agoi.”
- ¹⁰ Tuqu, avoso mae koa rau, va tabei sapu zama ni rau,
meke sari vuaheni pa mua tinoa si kote sokudi.
- ¹¹ Maqu tozi nigo sa sira^{na} tanisa ginilagilana lohina,
meke tura^{nigo} koasa sira^{na} to^{notona}.
- ¹² Pana ene goi, si lopu kaqu soqo sari nenemu;
totoso haqala goi si lopu kaqu ta tubarae si agoi.
- ¹³ Tuqe va nabua sa tinarae, lopu luara pania;
kopu nia, na asa mo sa mua tinoa.
- ¹⁴ Lopu neti la vasina hoke ene gua sari tie kaleadi
babe ene luli koa rini.
- ¹⁵ Veko pania, lopu ene hokara la ia;
mu taliri va seu koasa, mamu ene taloa mua.
- ¹⁶ Ura lopu kaqu puta si isara laelae pu kaiqa tinavete
kaleadi si taveti rini;
lopu boka magogoso osolae kaiqa tie si va hoqai rini.
- ¹⁷ Na kinaleana sa gedi ginani
meke na vinaripera variva mate si na dia napo vaeni.
- ¹⁸ Sa sira^{na} tadi tie to^{noto} si guana kalalasa pana
vaqavaqasa,
sapu bakala hitehite vura osolae kamo sa rane.

Zinama Tinumatumae 4:19 11 Zinama Tinumatumae 5:5

- 19 Sa sira^{na} tadi tie kaleadi si huporo dudukurumu;
lopu gilania rini sa si ta tubarae nia rini.
- 20 Tuqu, va avosi sapu zama ni rau,
va avoso va leana koari na qua zinama.
- 21 Mu lopu va rizui pa matamu,
kopu ni pa korapa bulomu.
- 22 Ura na tinoa si arini koari tie pu va bakali,
meke na minagogoso pa tini tie.
- 23 Lavelave nia sa bulomu;
ura vasina bukaha vura sa mua tinoa.
- 24 Veko pani sari zinama sapu lopu hinokara,
va seu i sari zinama sinekesekeidi.
- 25 Sari matamu si madi do^{no} to^{no}to la pa kekenu,
mu do^{no} la vasina pu korapa ene la ia goi.
- 26 Mu vilitia sa sira^{na}, mamu tiqe ene la,
mu vagia sa sira^{na} sapu to^{no}tona.
- 27 Lopu taliri la pa kali matao babe kali gede,
kopu nia sa nenemu pude lopu neti vura koasa sira^{na}
to^{no}tona.

5

Vina Balau koasa Binarabarata

- 1 Tuqu, va avoso mae koasa qua ginilagilana lohina,
avoso va leana mae koari qua zinama sapu lohidi
meke arilaedi,
- 2 pude mu boka kopu pule nigo pa binalabala leadi,
meke boka naqitia sa tinumatumae.
- 3 Sina sa mamalai^{na} sa barikaleqe barabaratana si
lomosogua zipale,
meke sa zinama tanisa si memehe guana oela.
- 4 Ba pa vina betona si pasa guana sile,
meke ^{na}aru guana magu sapu ^{na}aru vari kali.
- 5 Sa nenena si neti gore la pa minate,
meke sari inene tanisa si tutura^{na} to^{no}to la pa lovu.

- 6 Asa lopu balabala hokaria sa hahanana tinoa,
sari sira_{na} tanisa si koqi, ba lopu gilania sa.
- 7 Ego tuqu, mu avoso mae koa rau;
mu lopu muli_{ni} ni gua sapu zama ni rau.
- 8 Mu enea sa sira_{na} sapu seu koa sa barikaleqe asa,
lopu ene tata la ia sa sasada vetu tanisa,
- 9 kote gua meke vari poni nia goi sa mua _nnira_nira
arilaena koari kaiqa,
meke mate mokue pa limana sa palabatu tanisa
barikaleqe barabaratana.
- 10 Uve, sari votiki tie kote de_{na} ni sari mua tinagotago,
meke sa mua minabo si kote votiki tie tu na tagoi.
- 11 Pa vina betona sa mua tinoa si kote soli_{ni} si agoi,
totoso hokoto ni na tinoa sari tini, masa, na ehara.
- 12 Kote zama si agoi, “Vegua ke hako ta totoli si arau pa
votiki tie?
Vegua ke kilua tu rau sa sira_{na} to_notona?”
- 13 Na vea ke lopu va tabei rau sari tie va tumatumae
babe va avosi sari qua tie tarae?
- 14 Ele kamo rau sa vina betona sa kinaleana;
meke do_{no} hikare si rau pa kenudia ri na butubutu.”
- 15 Mu napo mo pa mua vovoina kolo soti,
mu lopu zoropo hoboro nia mo pa sisira_{na} sa kolo pa
mua berukehe.*
- 16 Sari mua bukaha si kaqu zoropo la tu pa sisira_{na}?
Meke sari mua tototolo si kamo latu koari na vari-
varigarana?
- 17 Na kaqu na mia eke mo sapu asa,
lopu pude somana nia ari votiki barikaleqe.

* 5:15 Sa Hibururu pa vesi hie si zama, “Vea ke zoropo hoboro nia mo pa sisira_{na} sa kolo pa mua berukehe,” ba sa ginuana si mu puta tura_{na} sa mua barikaleqe eke mo, mu lopu puta tura_{na} hoboro votiki barikaleqe.

Zinama Tinumatumae 5:18 13 Zinama Tinumatumae 6:4

- 18 Mani na bukaha minana sa mua barikaleqe koa goi;
mamu qetu nia sa barikaleqe haba ia goi toতোসো
vaquramu,
- 19 sapu leleana meke tolavaena guana kurukuru dia.
Mamu qetu nia doduru toতোসো sa nana tinolava;
mamu qetuqetu nia doduru toতোসো sa nana tataru.
- 20 Tuqu, vea ke kote ta turana va sea tu koasa barikaleqe
barabaratana?
Vea ke kote hiva naza ia tu goi sa barikaleqe tana
votiki tie?
- 21 Ura sari na tinavete tana tie si dogoro betoi mo e Zihova,
meke tumae ni Sa sari doduru nana inene.
- 22 Sa tie kaleana si sipata pule nia mo koari nana sinea;
ta pusi ni sa sari iku tadi na tinavete kaleadi pu taveti
sa.
- 23 Kote mate nia sa sapu loke tinarae boka lulia;
ta turana va seu koari nana dinuviduvili.

6

Kaiqa Vina Balau

- 1 Tuqu, be va tatara si goi pude hobe sa gale tana keke
votiki tie pana lopu boka si asa,
be va egoa goi pude lipu ponía si asa,
- 2 meke veko pule nigo pa sipata si goi koari mua zinama,
tasuna ni goi sapu ele zama veko ni goi pa nuzumu,
- 3 si mu tavete gua hie, tuqu, pude va rupaha pule nigo,
ura ele veko pule nigo pa niniranira tanisa keke tie
sana.
- Va pepekae pule nigo, mamu la koasa tie asa;
mamu tepa sisigiti pude vata rupahigo koasa gale.
- 4 Mu lopu puta,
lopu la va opo paki mata si agoi.

- ⁵ Vata rupaha pule nigo, guana igana koasa vaqara tana tie habu;
guana kurukuru tapuru koasa sipata.
- ⁶ Mu doño la koari na menemene, agoi na tie hakohako;
mu tumae ni sari dia hahanana, mamu gilae!
- ⁷ Loke dia koimata,
loke tie tuturaña babe na palabatu,
- ⁸ ba hata varigara ginani si arini totošo mañini sa popoa,
meke qirequire nia arini sa totošo ibu.
- ⁹ Agoi na tie hakohako, vea seunae gua si kote puta goi?
Totoso sa si kote tekulu goi?
- ¹⁰ Na puta hite, opo hite mata,
polo hitei sari lima pude magogoso,*
- ¹¹ gua hoi si raza mo sa hinabahuala, guana tie hikohikona,
minalaña si rapata guana keke kana.
- ¹² Keke tie loke laena meke na tie kaleana
si ene vilorae lamae meke zama hoboro nia ñuzuna,
- ¹³ meke putaputa kale mata pude turaña va sea igo,
zozoti nene na sipusipu lamae,
- ¹⁴ pa dia binalabala si pude taveti kaiqa ginugua sineke-
sekei gua,
doduru totošo si na tinasuna mo si hiva evaņi rini.
- ¹⁵ Gua asa ke kote hinoqa kamoī na kinolura si arini;
hodahodaki si raza mo sa tinahuara sapu loke hi-
narupu koa ia.
- ¹⁶ Koa dia si ka onomo ginugua sapu kana hola i e Zihova,
ka zuapa tiñitoña sapu lopu qetu sisigiti ni Sa:
¹⁷ sa dinoño vahesi pule,
na mea sapu kokoha,
na lima sapu va mate tie loke nana sinea,

* 6:10 ZT 24:33-34

Zinama Tinumatumae 6:18 15 Zinama Tinumatumae 6:30

18 na bulo sapu hatahata ginugua kaleadi,
sa nene sapu tuturei haqala la pa kinaleana,
19 sa tie va sosode sapu kokohana,
meke sa tie sapu sovutu tinasuna koari tasina.

Na Vina Balau koasa Binarabarata

- 20 Tuqu, mu kopu ni gua sapu tozi nigo sa tamamu,
lopu kilui sari vina tumatumae tanisa tinamu.
- 21 Pusi ni ninae rane pa bulomu;
mamu pakui pa ruamu.
- 22 Totoso ene goi si kote turaⁿigo rini;
totoso puta goi, si kote kopu nigo rini;
totoso vaⁿunu goi si kote zama igo rini.
- 23 Ura sari tinozi hire si na zuke,
sa vina tumatumae hie si na kalalasa,
sari na ginegese pa tinarae te Tamasa
si na siraⁿa la pa tinoa,
- 24 sapu va balau igo koa rina barikaleqe barabaratadi,
koari na zinama lomosodi tadi na votiki barikaleqe.
- 25 Mu lopu roro ia sa dinoⁿo lea tanisa
babe ta sipata vagi koari na matana,
- 26 ura na tinabarana sa maqota si pada keke botubotu
bereti;
ba sa pinuta turaⁿana sa barikaleqe tana votiki tie si
na mua tinoa mo si holuholu nia goi.
- 27 Boka paleke kapae nia goi pa raqaraqamu sa nika
meke lopu ta sulu mua poko?
- 28 Boka enei goi sari patu leradi,
meke lopu ta kina sari ola nenemu?
- 29 Gua asa sa tie pu puta turaⁿia sa barikaleqe tana votiki
tie;
asa pu tiqu la ia sa barikaleqe asa si kaqu tava kilasa.
- 30 Na tie hikohiko si lopu ta hakohakoe

Zinama Tinumatumae 6:31 16 Zinama Tinumatumae 7:6

pana hiko si asa sina na ovia nana.

³¹ Ba pana ta poho sa, si kaqu lipulipu zuapa totošo laena
sapu hiko sa,
kote padana doduru likakalae pa nana vetu.

³² Ba sa tie sapu barabarata si loke nana binalabala leadi,
asa sapu tavete gua asa si novala pule nia mo.

³³ Kaqu ta seke va bakora meke ta hakohakoe si asa,
sa kinurekure tanisa si loke kokoina.

³⁴ Ura na kono va gevuruna sa tinanaziri tanisa nana
palabatu,
ke kote lopu balabala pule si asa pana la varipera si
asa koasa.

³⁵ Lopu kaqu vagia sa sa hinerehere;
na vinariponi, vea soku gua, ba lopu kote va ibua sa
binugoro tanisa.

7

¹ Tuqu, mu kopu ni sari qua zinama
meke va naqiti pa bulomu saripu ele tozi nigo.

² Kopu ni sapu ele tozi nigo pude mu toa;
lavelave ni sari qua vina tumatumae guana keke
tinagotago arilaena.

³ Pusi ni pa kakarutu limamu;
kuberi pa bulomu.

⁴ Mamu guni nia na tasimu vineki, sa ginilagilana lohina,
meke poza nia turanamu sa ginilae.

⁵ Arini kote kopu va seu igo koasa barikaleqe
barabaratana,
koari na zinama lomolomosodi tanisa votiki
barikaleqe.

Sa Barikaleqe Kaneanana

⁶ Koasa vuida pa qua vetu
si hopiki vura si rau.

Zinama Tinumatumae 7:7 17 Zinama Tinumatumae 7:19

- 7 Dogoria rau koari na tie pu lopu ele gilagilana,
va nonoga ia rau koari na tie tiqe toqolo sagedi,
si keke tie vaqura sapu lopu tumae balabala valeana.
- 8 Ene lulia sa sa sira^{na}, tata la koasa vasina koa sa
barikaleqe asa,
ene la gua pa sira^{na} la koasa vetu tanisa,
- 9 pana veluvelu sipu podalae ibu sa rane,
totoso podalae huporo sa popoa.
- 10 Totoso asa si vura si keke barikaleqe pude tutuvia,
pokopoko guana keke maqota meke koa ia na hiniva
pude vorivoriti.
- 11 Na mataqarana si asa meke loke nana kinurekure,
meke lopu nosona pa vetu si asa;
- 12 ele koa aqa pa sisira^{na}, ele pa maketi tu,
ele pa kaiqa hukihukiridi, gua mo si asa.
- 13 Naza vagia sa sa koreo meke aho ia,
meke do^{no} to^{no}to la ia sa isumatana meke zama:
- 14 “Vukivukihi binaere si tavetia rau ⁿinoroi,
meke sari masa kurukuru koasa vinukivukihi si koa
dia pa vetu;
ele va hokoti rau sari qua tinokotokoro nabudi koe
Tamasa!
- 15 Ke vura mae si arau pude tutuvu igo;
hata igo rau meke kamahire dogoro vagi igo!
- 16 Ele ivaria rau sa qua teqe
pa poko visoviso mae guana pa Izipi.
- 17 Va huma^{na} lea ia rau sa qua teqe
koari na oto huda moa, na huda huma^{na} lea na
sinamoni na aloesi na gua.
- 18 Aria mada hata ia sa tataru kamo munumunu;
mada vari qetuqetue nada mo.
- 19 Sa qua palabatu si lopu koa pa vetu;

Zinama Tinumatumae 7:20 18 Zinama Tinumatumae 8:3

- taloa si asa pa keke inene gelena.
20 Paleke va soku poata si asa
meke totošo hobe rimata tu si kote pule mae si asa.”
- 21 Zama va malohoria sa barikaleqe meke turaᅇa vagia;
koari nana zinama vina lomolomoso si saputu vagia
sa.
- 22 Meke hinoqa lulia mo sa sa barikaleqe
guana bulumakao sapu ta turaᅇa pude la tava mate,
guana dia sapu netia sa iku tana sipata;
- 23 aqa nia sa tupi pude goto pa bulona,
guana kurukuru sapu tapuru nuquru pa sipata,
sapu lopu rovea sa kote voi pule nia pa minate si asa.
- 24 Ego gamu na tuqu, va avoso mae koa rau,
mi kopu va leana ni sari zinama pu zama ni rau.
- 25 Lopu va malumi bulomia pude kekere la pa siraᅇa tanisa
barikaleqe sana
babe muliuᅇu meke ene la gua pa nana siraᅇa.
- 26 Na soku sari nana bosu pu ele va hoqai sa;
saripu ele va matei sa si lopu boka ta nae.
- 27 Labena sa siraᅇa pa vetu tanisa sapu la gua pa lovu;
nuquru la pa vasina tadi na tie matedi.

8

Sa Tinioko Tanisa Ginilagilana Lohina

- 1 Va avoso! Sa ginilagilana lohina si korapa titioko!
Korapa hiva ta avoso sa ginilae.*
- 2 Koari na siraᅇa pa batu toqere,
meke turu nana koari na vari pazadi.
- 3 Tata pa sasada nuquru koari na vasileana nomadi;
koari na siraᅇa la pa vasileana si kukili vura si asa:

* 8:1 ZT 1:20-21

Zinama Tinumatumae 8:4 19 Zinama Tinumatumae 8:16

- 4 “Koa gamu doduru tie si titioko vura si rau;
zama va ululae si arau koa gamu doduru tinoni,
- 5 Gamu pu pupuhu, mi vagia sa ginilae;
gamu na pekipeki si mi vagia sa ginilagilana.
- 6 Avoso mae, ura na ginugua arilaedi si kote zama ni rau;
na to_notodi si kote zama ni sa beruqu.
- 7 Sa _nuzuqu si zama va hinokara,
meke na kokoha si kaleana pude tozia pa beruqu.
- 8 Doduru zinama pa _nuzuqu si to_noto,
lopu keke si kaleana babe tura_na va sea tie.
- 9 Koa rini pu vizavizata va to_noto si to_notodi mo sari qua
zinama,
meke kalalasa koarini pu gilagilana.
- 10 Sa qua tinarae si mamu vizata vagia lopu sa siliva;
na tinumatumae lopu sa qolo arilaena.
- 11 Ura sa ginilagilana lohina si arilaena hola nia sa patu
_nedala,
meke loketo_na sapu okoro nia goi si boka va pada-
pada la nia goi koa sa.
- 12 Arau, sa ginilagilana lohina si koa tura_nia sa ginilae
pude vizata valeana;
arau tagoa sa tinumatumae meke sa vinilasa
to_notona.
- 13 Pude pama_na nia se Zihova si na hinakohakona sa
kinaleana;
arau kana ia sa vinahesi pule meke sa vina titie,
gua tugo sa hahanana kaleana meke sa kokoha.
- 14 Sa variponi binalabala meke sa vinizata to_noto si
taqarau;
arau tagoa sa ginilagilana meke sa _nnirana_nira.
- 15 Koa rau si tutura_na sari na ba_nara
meke sari koimata si tavete tinarae sapu _nono;
- 16 koa rau si totoli sari palabatu,

Zinama Tinumatumae 8:17 20 Zinama Tinumatumae 8:28

- meke sari doduru koimata pu kopu nia sa kasia popoa.
- 17 Tataru ni rau sarini pu tataru nau,
meke arini pu hata au si dogoro au tugo.
- 18 Koa rau koa sari tinagotago meke vina lavata,
sa tinago sapu koa hola meke sa kinoa valeana.
- 19 Sa vuaqu rau si leana hola nia sa qolo viana,
sapu podaka vura koa rau si hola nia sa siliva ari-
laena.
- 20 Arau si lulia sa hahanana sapu nono,
meke ene pa sirana sapu tonoto,
- 21 va tago i sarini pu tataru nau,
meke va sini ni likakalae arilaedi rau sari dia vetu.
- 22 Se Zihova va podaka kekenu au si rau koari Nana
tinavete,
sipu lopu ele sari doduru pule.*
- 23 Arau si ta vizata pukerane latu,
pa pinodalaena sipu lopu ele podaka sa kasia popoa.
- 24 Sipu lopu ele koa sari na kolo lamana,
meke lopu ele koa sari bukaha sapu gavoro va soku
kolo si podo si rau.
- 25 Sipu lopu ele tava garo la pa dia vasidi sari na toa,
meke lopu ele koa sari na toqere, si podo si rau.
- 26 Sipu lopu ele tavetia Sa sa kasia popoa meke sa pepes-
ona,
babe sa kavuruna sa kasia popoa si podo si rau.
- 27 Arau si koa qua toতোসা va garo la nia Sa sa manauru pa
nana vasina,
তোতোসা gasi vura nia Sa sa hubi lamana,
- 28 তোতোসা vekoa Sa sa galeglearane meke sari na lei
panaulu
meke tukeli sari bukaha pa lamana peava,

* 8:22 Rev 3:14

Zinama Tinumatumae 8:29 21 Zinama Tinumatumae 9:5

- 29 totoso vekoa Sa vasina kote kokoi sa kolo hokara,
meke volosi Sa sari na kolo pude kopu ni dia boku,
meke totoso podalae kuria Sa sa kasia popoa.
- 30 Arau mo sa Nana tie tavetavete pu koa pa kalina Sa.
Siⁿi au na qinetuqetu ninae rane,
qetuqetu lamo si rau pa kenuna Sa.
- 31 Qetuqetu nia rau sa kasia popoa Tanisa
meke qetu ni rau sari tiena sa kasia popoa.
- 32 Ego gamu na tuqu, mi avoso mae koa rau;
ta manae si arini pu kopu ni sari qua tinarae.
- 33 Va avoso mae koasa qua vina tumatumae pude mu gilae;
mi lopu kilu ia.
- 34 Ta manae sa tie pu va avoso mae koa rau,
pu kopu totoko nia sa qua sasada,
pu koa aqa pa qua sasada vetu.
- 35 Ura asa pu dogoro vagi au si vagia tugo sa sa tinoa,
meke kaqu qetu nia tugo e Zihova si asa.
- 36 Ba asa pu lopu boka dogoro vagi au si ⁿovalala pule nia;
meke doduru pu kana au si tataru nia rini sa minate.”

9

Sa Ginilagilana Lohina meke sa Dinuviduvili

- 1 Sa ginilagilana lohina si ele kuri ia sa nana vetu;
meke ka zuapa dedegerena.
- 2 Na inevaⁿa si nama nia sa meke heni nia kolo sa sa vaeni;
meke sa tevolo si va nama ia sa.
- 3 Sari nana nabulu vineki si ele garuni sa pude ruvaruvata,
meke titioko si asa pa vasina ululuna koasa vasileana,
- 4 meke zama, “Mi mae gamu doduru pu lopu goto, nuquru
mae tani!”
gua si asa koarini pu lopu tumae balabala.
- 5 “Mae mamu henai sari ginani hire
mamu napoa sa vaeni sapu ele heni vekoa rau.

Zinama Tinumatumae 9:622Zinama Tinumatumae

- ⁶ Veko pani sari mia hahanana pupuhudi pude mi toa;
pude mi ene pa sira^{na} tadi tie gilaedi.
- ⁷ Asa pu norea sa tie pesipesi hoboro si aqa ta ruba mo;
asa pu la tokea sa tie kaleana si aqa ta ^{no}vala mo.
- ⁸ Mu lopu norea sa tie pesipesi hoboro, na kote kana igo
sa;
ba tokea sa tie gilagilana, meke kote tataru nigo sa.
- ⁹ Tarae nia sa tie gilaena, mani gilae nono latu si asa;
va tumatumae ia sa tie to^{no}to meke kote tumae lala
nana si asa.
- ¹⁰ Sa pinama^{na}ana e Zihova si na pinodalaena sa ginilagi-
lana lohina,
meke pude tumae nia sa Tamasa Hopena si na gini-
lae.*
- ¹¹ Ura mi ene gua koa rau, pude soku sari mia rane,
meke soku vuaheni si kaqu ta tomo atu pa mia tinoa.
- ¹² Be gilae si goi, sa mua ginilagilana lohina kote pia igo;
ba pana kilu au goi, si telemu mo kote ^{no}vala pule
nigo.”
- ¹³ Sa barikaleqe, sapu e Duvili pozana si vevehe hola;
na lopu tumae balabala si asa meke loketo^{na} gilania.
- ¹⁴ Habotu si asa pa sasada koasa nana vetu,
babe pa keke vasina ululuna koasa vasileana,
- ¹⁵ meke kukili vura la koa rini pu ene hola;
pu korapa ene pa dia sira^{na}.
- ¹⁶ “Gamu pu pupuhu si mi nuquru mae tani!”
gua si asa koarini pu lopu tumae balabala.
- ¹⁷ “Na kolo ta hikona si lomoso;
meke na ginani ta hena tomena si hena lea hola!”
- ¹⁸ Ba lopu gilania rini sapu koa ia minate sa vasina asa;

* 9:10 Zob 28:28; Sam 111:10; ZT 1:7

na popoa tadi tie matedi sa vetu tanisa.

10

Sari na Zinama Tumatumae te Solomone

- ¹ Hire sari na zinama tumatumae te Solomone:
Na koreo gilaena si qetu nia sa tamana si asa;
ba sa koreo pekipekina si na tinalotana tanisa tinana.
- ² Na tinagotago ta hikodi si loke laedi,
ba sa tinonoto si kote harupigo pa minate.
- ³ Zihova si lopu kaqu va malumi sarini pu tonoto pude
ovia,
ba korona nia Sa sa inokoro tadi na tie kaleadi.
- ⁴ Na lima hakohakona si va kamo minalana,
ba sa lima sapu nalinali pa tinavete si va tagotago tie.
- ⁵ Asa pu vagi ginani pa inuma pa toso komiha si na koreo
gilaena,
ba asa pu puta pa toso pakepakete si na koreo
variva kurekurena.
- ⁶ Na minana si toropae nia sa tie tonoto,
ba sari tie kaleadi si na nonovala mo si zama ni rini.
- ⁷ Pude balabala pule la i sari tie tonoto si na minana,
ba sari pozadi ari tie kaleadi si kote popozu taloa.
- ⁸ Sa tie sapu gilae pa bulona si va tabei sari na tinarae,
ba sa tie memeakala si pekipeki meke kote kamo
tinasuna.
- ⁹ Sa tie nonona si kote ene vata bulei si asa,
ba asa pu lulia sa sirana koqina si kote ta poho vura.
- ¹⁰ Asa pu putaputa kale mata si va gavoro tinalotana,
ba asa pu tozia sa hinokara si okoro nia sa binule.
- ¹¹ Sari na zinama tanisa tie tonoto si na bukaha tanisa
tinoa,
ba sari tie kaleadi si na nonovala mo si zama ni rini.
- ¹² Na vinari kanai si va gevuru vinaripera,
ba sa tataru si taleoso ni sari doduru sinea.*

* 10:12 Zem 5:20; 1 Pit 4:8

Zinama Tinumatumae 10:1324Zinama Tinumatumae 10:27

- 13 Sa ginilagilana lohina si ta dogoro koa ri na zinama tadi
pu bakaladi,
ba sa kolu si pude sekea mudina sa tie sapu lopu gilae.
- 14 Sari tie gilagilana si hata ia sa tinumatumae,
ba sari na zinama tanisa tie duvili si hata tinasuna.
- 15 Na tinago si na niha na varane pa toতোso tinasuna tadi
na tie tagotago,
ba na hinabahuala si novaladi sari tie malana.
- 16 Sa tinabara tadi tie tonoto si na tinoa,
ba sa hinia tadi tie kaleadi si na vina kilasa.
- 17 Asa pu va talina la ia sa tinarae si dogoria sa sirana la
pa tinoa,
ba arini pu lopu hiva tava tonoto si turana va sea tie.
- 18 Asa pu tomea sa kinukiti si na tie kokoha,
meke asa pu zama va kaleana ia si keke tie si na tie
duvili.
- 19 Pana soku sari zinama, si kamo mo sa kinaleana,
ba gilae sa tie pu koku nia sa meana.
- 20 Sa meana sa tie tonoto si guana siliva viana,
ba sa bulona sa tie kaleana si loke laena.
- 21 Sa beruna sa tie tonoto si na minana koari soku tie,
ba sa tie duvili si loke nana binalabala leadi.
- 22 Sa minana te Zihova si va tagotago tie,
meke lopu va somana nia tinasuna Sa.
- 23 Na tie duvili mo si qetu ni sari na tinavete kaleadi,
ba sa tie sapu gilae si qetu nia sa ginilagilana lohina.
- 24 Sapu matagutu nia sa tie kaleana si kote raza nana mo
koasa;
ba sapu okoro nia sa tie tonoto si kote ta poni nia sa.
- 25 Totoso hola taloa sa raneboni, si taloa tugo sari tie
kaleadi,
ba sari pu tonoto dia si turu va nabu ninae rane.
- 26 Sa tie hakohakona koa rini pu garunia,
si guana sile pa livo meke tunaha pa mata tie.
- 27 Sa pinamanana e Zihova si va gele tinoa,

Zinama Tinumatumae 10:2825Zinama Tinumatumae 11:7

- ba sari na tie kaleadi si tuturei mate.
- 28 Sa tie tonoto si koa qetuqetu nana sina ronua sa sapu kote evana,
ba sa inokoro tadi na tie kaleadi si lopu kaqu tava gorevura.
- 29 Koa bule sari na tie tonoto pa sirana te Zihova,
ba sa sirana asa si na tinasuna koari na tie kaleadi.
- 30 Sari tie tonoto si lopu kaqu ta rabutu palae,
ba sari tie kaleadi si lopu kaqu koa hola koasa popoa.
- 31 Na zinama tanisa tie tonoto si vura ia ginilagilana lohina,
ba sa mea sapu zama va kaleana si kaqu ta magu palae.
- 32 Sari na beru tadi tie tonoto si gilania sa si leana pude zama nia,
ba sari na tie kaleadi si tale zinama bonidi mo si zama ni rini.

11

- 1 E Zihova lopu hiva hokara ni sari na sikele sapu hikohiko,
ba qetu nia Sa sa padapadana mamata sapu tonoto.
- 2 Pana vahesi pule ni sari na tie, si lopu sana mae sa kinurekure,
na vina pepekae si lulia na ginilagilana lohina.
- 3 Sa tie tonoto si ta turana koasa nana kinoa va nono,
ba na sinekeseki si novalana sa tie kokoha.
- 4 Na tinagotago si loke laena toto so tia ia goi sa minate,
ba kinoa va leana kote harupigo pa minate.
- 5 Sa tinonoto tanisa tie sapu loke tinazutuna si turana va leanana si asa,
ba sa tie kaleana si tasuna ni sari nana kinaleana.
- 6 Sa tinonoto tanisa tie nonona si harupia si asa,
ba sa tie lopu ta ranena si ta sipata koari nana pinuhi.
- 7 Pana mate sa tie kaleana, si beto tugo sari doduru nana inoko'okoro;

- doduru pu hiva ni sa pa nana nniranira si loketona
mo.
- ⁸ Sa tie tonoto si ta harupu koari na tinasuna,
ta kasie meke raza la tu koari na tie kaleadi.
- ⁹ Koari nana zinama sa tie sapu lopu gilania sa Tamasa si
boka novalia sa sa turanana,
ba pa ginilagilana si boka ta harupu sa tie tonoto.
- ¹⁰ Totoso koa va leana sari tie tonoto, si qetu sari pa
vasileana,
totoso mate sari tie kaleadi si kukili qetuqetu si arini.
- ¹¹ Koari na minana tanisa tie nono si ta ovulu sa vasileana,
ba koari na zinama tanisa tie kaleana si ta huara sa
popoa.
- ¹² Sa tie pu lopu tumae balabala si zama va gore turanana,
ba sa tie gilagilana si kopu nia sa sa meana.
- ¹³ Na nanae si hoke tozi vura ginugua tomedi,
ba sa tie ta ronuna si kopu ni sari vivinei tadi votiki
tie.
- ¹⁴ Pude lopu ta turana, si hoqa tugo sa butubutu,
ba pana soku tie si vari tokae pa binalabala si koa sa
minataqara.
- ¹⁵ Asa pu va egoa pude hobea sa gale tana keke tie si kaqu
kaleana nia tugo sa,
ba asa pu korona tabaria sa lipulipu tana votiki tie si
gulea nana.
- ¹⁶ Sa barikaleqe pu koa ia tataru bulona si ta pamanae,
ba sari na tie nonovala si na tinagotago mo si vagia
sa.
- ¹⁷ Sa tie tataru si na lineana si vagia sa,
ba sa tie nonovala si va tinasuna pule nia.
- ¹⁸ Sa tie kaleana si hoke vagi tinabara sapu kokohadi,
ba asa pu letea sa tinonoto si kaqu paketia sa vua
hinokarana.
- ¹⁹ Sa tie sapu turu va nabu pa tinonoto si kaqu vagia sa
tinoa,

- ba sa tie sapu luli sari tinavete kaleadi si hata mate.
- 20 E Zihova si etuli na va kari saripu boni bulodi,
ba qetu hola ni Sa saripu tavete va leana.
- 21 Mi gilana valeania sapu hie: Sari tie kaleadi si kaqu tava
kilasa,
ba arini pu toⁿoto si kaqu ta rupaha.
- 22 Guana riⁿi qolo pa isuna sa boko,
sa barikaleqe leleana sapu lopu tumae balabala.
- 23 Sari inokoro tadi tie toⁿoto si hoke gorevura va leana,
ba sari rinoverove tadi tie kaleadi si va bugori sari
doduru tie.
- 24 Keke tie si tataru meke vari poni, ba va gavoro soku si
asa,
keke si korokorona poni, si kamo tu minalaⁿa.
- 25 Sa tie sapu variponi, si kote toa va leana meke bokaboka,
meke asa pu toka ni sari tie si kote ta tokae tugo.
- 26 Hoke ta levei sa tie pu puhi ni sari ginani,
ba ta manae si asa pu va malumu pude holuholu ni.
- 27 Asa pu hata ia pude leana si vagia tugo sa lineana,
ba sa tinasuna si kote raza koasa pu hata ia.
- 28 Asa pu raⁿei sari nana tinagotago si kaqu hoqa guana
elelo matena,
ba sari tie toⁿoto si kote toa va leana gua na
linetelete vaqura.
- 29 Asa pu vata tasuna i sari nana tatamana, si na givusu
mo si kote tagoa sa,
meke sa tie duvili si kote nabulu koasa tie gilae.
- 30 Sa vua tanisa tie toⁿoto, si na huda tinoa,
meke asa pu harupi sari maqomaqo tie si na tie gilae.
- 31 Pude ta pia pa popoa pepeso sari tie toⁿoto,
si nasa si kote kamo i sarini pu kaleadi?*

* 11:31 1 Pit 4:18

12

- ¹ Asa pu tataru nia sa tinarae pa tinoa si tataru nia sa tinumatumae,
ba asa pu hako ta gegese si pekipeki.
- ² Sa tie leana si ta tokae koe Zihova,
ba va kilasi Sa sari tie sekesekei.
- ³ Sa tie si tasuna pude turu va nabu koari na hahanana kaleadi,
ba sa tie to_noto si lopu kaqu ta rabutu palae.
- ⁴ Sa barikaleqe sapu taguena nana hahanana si na toropae bina_nara tanisa nana palabatu*,
ba sa barikaleqe sapu va kamo kinurekure si guana popozu pa susurina sa palabatu.
- ⁵ Sari hiniva tadi tie to_noto si gotogoto,
ba sari binalabala vari tokae tadi tie kaleadi si na sinekesekei.
- ⁶ Sari zinama tadi na tie kaleadi si variva mate,
ba sari na zinama tadi tie to_noto si variharupi.
- ⁷ Sari tie kaleadi si kamoi tinasuna meke lopu ta dogoro pule,
ba sa vetu tadi tie to_noto si turu va nabu.
- ⁸ Na tie si ta vahesi, luli gua koari nana ginilagilana lohidi,
ba sarini pu kaleana dia binalabala si ta hakohakoe.
- ⁹ Leana hola si pude lopu ta gilana ba tago mua nabulu,
hola nia pude va sagesage pule nia ba loke gana ginani.
- ¹⁰ Sa tie to_noto si kopu va leana ni sari nana kurukuru,
ba sari tataru tadi tie kaleadi si na ninovanovala.
- ¹¹ Asa pu tavetavete nia sa nana pepeso si kote soku gana ginani,
ba asa pu koa va gulegulea si lopu tumae balabala.
- ¹² Sari tie kaleadi si okoro ni sari ti_nito_na tadi na tie hikohiko,

* 12:4 Sa barikaleqe taguena si na vinalesi tanisa nana palabatu.

- ba sa karoso tadi tie to_noto si toa va leana.
- 13 Sa tie kaleana si sipata pule nia koari nana zinama,
ba sa tie to_noto si ilolae taloa nana koa sa tinasuna.
- 14 Na vua tadi nana zinama leadi si kamo koa sa,
gua tugo sari tinavete leadi pa limana si ta pia ni sa.
- 15 Sa hahanana tanisa tie duvili si to_noto pa nana binala-
bala,
ba sa tie gilae si va avoso la pa vina balau.
- 16 Sa tie duvili si tuturei bugoro,
ba sa tie gilae si avoso pani sari zinama no_novala.
- 17 Sa tie va sosode hinokarana si tozi sa gua sapu hinokara,
ba sa tie va sosode sekesekeina si koha tugo si tozi sa.
- 18 Na zinama haluhalue si suvulu guana hopere,
ba sa mea tanisa tie gilae si ibu nia sa bakora.
- 19 Zinama hinokaradi si koa hola,
ba sa mea kokohana si pa to_toso papakana mo.
- 20 Na koai sinekesekei bulodi saripu balabala pude tavete
va kaleana,
ba na qinetuqetu si tadirini pu zama nia sa binule.
- 21 Loke ginugua kaleadi si kote ta eva_na koa rini pu
to_noto,
ba sari tie kaleadi si kote si_ni i na tinasuna.
- 22 Zihova si kilu hola i sari beru sapu kokoha,
ba qetuqetu ni Sa sari na tie pu zama pa hinokara.
- 23 Sa tie gilae si lopu tozi lamae ni sari nana tinumatumae,
ba sa tie duvili si va titie ni sari nana pinupuhu.
- 24 Sa lima sapu tavetavete va ni_nira si kote na tie tu-
tura_na,
ba sa vina betona sa hinakohako si kote ta garunu
zuzuku tinavete mo.
- 25 Na tinalota_na si hoke ta mamata nia na tie,
ba na zinama koa ia tataru si hoke va mataqara tie.
- 26 Sa tie to_noto si hoke va balau koari nana baere,
ba sa sira_na tadi na tie kaleadi si tura_na va sea tie.
- 27 Sa tie hakohako si lopu va kinai tugo sari gana hinabu,

ba sa tie nalinali si va ari laena i sari nana vinagi.

²⁸ Pa hahanana tinonoto koa sa tinoa,
pa sirana asa sa tinoa hola.

13

¹ Na koburu gilaena va avosia sa tinarae tanisa tamana,
ba sa tie va sisire lulia nonovala si lopu hiva avoso
ginegese.

² Koari vuadi ri nana zinama si qetuqetu sa tie leanana,
ba sari tie sekesekei si odi hiva huhuara.

³ Asa pu lavelave nia sa beruna si kopu nia sa nana tinoa,
ba asa pu memeakala si novala pule nia.

⁴ Sa tie udapelu si ovia ba lopu ta poni,
ba sari hiniva tadi tie nalinali si gorevura beto.

⁵ Sa tie tonoto kana hola ia sa kokoha;
ba sa tie kaleana si taveti sapu variva kurekure hola.

⁶ Na tinonoto lavelave nia sa tie sapu loke nana tinazutu,
ba na kinaleana si na hinoqa tadi na tie seadi.

⁷ Keke tie si va gulegulea sapu tagotagona gua, ba si
loketona tu tagoa;
keke pule si habahualana gua, ba si tagotagona tu.

⁸ Na tie tagotagona si boka tabaria sa kana pude harupu
pule nia,
ba sa tie malana si loke tie okoro hiva novalia.

⁹ Sa zuke tanisa tie tonoto si kalalasa va leana hola,
ba tanisa tie kaleana si lamo pa mate.

¹⁰ Na vinalesi pule si va gavogavoro vinari tokei,
ba sa ginilagilana lohina si ta dogoro koarini pu vagi
vina balau.

¹¹ Poata sapu tuturei ta vagi, si lopu sana murimuri palae
tugo,
ba asa pu va naqiti tatasa poata si va toqoli sa.

¹² Pude seunae aqa nia si keketona leanana si hoke lehu
sa tie,

- ba pana gorevura gua sapu ta hivae si na qinetuqetu
lavata.
- 13 Asa pu lopu va ari laena ia sa tinarae si vata tasuna pule
nia,
ba asa pu pama_{na} nia sa ginarunu si kote ta pia.
- 14 Sa vina tumatumae tanisa tie gilagilana si na bukaha pa
tinoa,
va kekeria sa sa tie koasa sipata tanisa minate.
- 15 Na ginilagilana sapu bakala si ta pama_{nae},
ba sa tie sekesekei si ene la pa tinasuna.
- 16 Sari tie gilaedi si balabala paki meke tiqe tavetavete,
ba sa tie duvili si va dogoro nia sa nana pinupuhu.
- 17 Pana paleke inavoso sa tie kaleana si na tinasuna si kote
vura,
ba sa tie ta ronuna si kote tura_{na} sinala_{na}.
- 18 Asa pu lopu luli tinarae si kote kamoana minala_{na} meke
kinurekure,
ba asa pu va tali_{na} ia sa ginegese si kote ta pama_{nae}.
- 19 Sa hiniva sapu gorevura si lomoso pa maqomaqo,
ba sa tie duvili si korona kekere koari na hahanana
kaleadi.
- 20 Asa pu ene tura_{ni} saripu gilagilana si kote gilagilana
tugo,
ba asa pu baeri sari na tie duvili si _{no}vala pule nia.
- 21 Na tinasuna luli i sarini pu tavete va sea,
ba kinoa va leana si na pinia tadi pu to_{no}to.
- 22 Na tie leana si veko hola tinago tadi nana koburu pu
podoi na tuna,
ba sari tinagotago tadi na tie kaleadi si dia ri na tie
to_{no}to.
- 23 Na inuma tanisa tie habahuala si kote boka namu va
leana,
ba sari hahanana kaleadi tadi na tie kaleadi si kote
sara pani.
- 24 Asa pu lopu sekeseke nia sa kolu si lopu tataru nia sa
tuna,

ba asa pu tataru nia sa tuna si kote gegesia sa si asa.
25 Sari tie toⁿoto si henahena pude deⁿa sari bulodia,
ba sa tiadi rina tie kaleadi si koba ovia mo.

14

- 1 Sa barikaleqe gilaena si kuria sa nana vetu,
ba sa barikaleqe pupuhuna si pa limana soti mo
huara gore nia sapu tanisa.
- 2 Asa pu toⁿoto nana inene si pamaⁿa nia sa se Zihova,
ba asa pu kaleana nana hahanana si korona nia sa si
Asa.
- 3 Sa zinama tanisa tie pekipeki si ta seke nia sa mudina,
ba sa beruna sa tie gilae si hukatana si asa.
- 4 Pana loke bulumakao pude dakua sa geligeliana pepeso
si kokoba sa mua vetu vekovekoana ginani,
ba pa ⁿniranaⁿira tanisa bulumakao si soku sa vua.
- 5 Sa tie va sosode hinokarana si tozia sa hinokara,
ba asa pu kokohana si sekesekei tugo.
- 6 Sa tie ⁿonoⁿovala si hata ia sa ginilagilana lohina ba lopu
dogoria sa,
ba sa tinumatumae si kamo tuturei koasa tie pu
gilagilana.
- 7 Mu koa va seu koa sa tie pekipekina,
na loke ginilagilana si kote vagia goi koari nana
zinama.
- 8 Sa ginilagilana tanisa tie gilae si pude tumae nia sa nana
siraⁿa,
ba sari hahanana kaleadi tadi na tie pekipeki si
tuturaⁿa va sea.
- 9 Va sisire nia ari tie pekipeki sa hinerehere tana sinea,
ba sari tie leadi si qetu nia meke hata vinariva
taleosae.
- 10 Hopeke bulo si tumae ni sari hopeke dia tinalotaⁿa,
meke votiki tie lopu kote boka tumae ni sari dia
hopeke qinetuqetu.

- 11 Sa vetu tanisa tie kaleana si kote ta huara,
ba sa ipi tanisa tie nono si kote turu hola.
- 12 Koa nana sa sirana sapu dono guana tonoto pa tie,
ba pa vina betona si kamo la tu pa minate.*
- 13 Na hinegere si boka tomea sa tinasigiti pa bulo,
meke sipu hola sa qinetuqetu si koa hola sa
tinalotana.
- 14 Sari tie kaleadi si kaqu vagi vuadi sari dia hahanana,
meke sa tie leanana si kaqu ta pia.
- 15 Sa tie sapu lopu goto si hoke va hinokara hoboro mo,
ba sa tie gilae si kote vizata va leana koari nana inene.
- 16 Sa tie gilagilana si pamana nia se Zihova meke kilua sa
kinaleana,
ba sa tie pekipeki si pupuhu meke sasurae hoboro
lamae.
- 17 Sa tie bubugoro haru si tavete hoboro,
meke sa tie sekesekei si ta hakohakoe.
- 18 Saripu lopu goto si hoke va kamo pupuhu tugo,
ba sa tie gilae si toropae nia sa tinumatumae.
- 19 Sari tie kaleadi si hoke todono ni sari tie leadi,
meke sari tie koluradi si tepatepa tinokae koari tie
tonoto.
- 20 Sari tie malana si ta hakohakoe tugo koari turanadia,
ba sari tie tagotago si soku sari na dia baere.
- 21 Asa pu hakohako nia sa turanana si sea,
ba tamanae si asa pu tataru ni saripu loke gedi.
- 22 Sarini pu kuhana ni si kaiqa hiniva kaleadi si hoke
mulinu taloa tugo,
ba arini pu balabala pude tavete va leana si kote
vagia sa tataru nabuna meke sa sinoto va nabu koe
Tamasa.
- 23 Doduru tinavete mamatadi si koai na lineana,
ba sa zama palae si na minalana kamo.

* 14:12 ZT 16:25

Zinama Tinumatumae 14:2434Zinama Tinumatumae 15:2

- 24 Sari na tinagotago tadi na tie gilaedi si na dia toropae
ba_nara,
ba sa dinuviduvili si na pakupaku tadi tie pekipeki.
- 25 Na tie va sosode hinokara si harupu tie,
ba sa tie va sosode kokoha si sekesekei.
- 26 Asa pu pama_na nia se Zihova, si ta kopue koa Sa,
meke sari nana koburu kote boka la tome vasina.
- 27 Na pinama_nana e Zihova si na bukaha tanisa tinoa,
va kekere taloa ia sa tie koasa sipata tanisa minate.
- 28 Na butubutu nomana si na ninira_nira tanisa ba_nara,
ba pana loketo_na tie si loke laena mo sa koburu tavia.
- 29 Sa tie sapu lopu bugoro si tagoa sa ginilagilana,
ba asa pu bubugoro haru si va vura ia sa nana
pinekipeki.
- 30 Na bulo sapu koa bule si ponია tinoa sa tini,
ba sa kinonokono si va popozu susuri.
- 31 Asa pu no_novali saripu mala_na si va sisire nia sa sa
Tamasa pu tavetedi,
ba asa pu tataru nia sa tie loke gana si pama_na nia sa
Tamasa.
- 32 Totoso kamo sa tinasuna si hoqa gore sari tie kaleadi,
ba totoso kamo sa minate si ta rupaha dia sari tie
to_noto.
- 33 Na ginilagilana lohina si koa pa bulona sa tie gilaena,
meke koari pu pekipeki ba vata gilana pule nia si asa.
- 34 Na tinoto si ovulia sa butubutu,
ba na sinea si variva kurekure koari na tie.
- 35 Na ba_nara si qetu nia sa nabulu gilaena,
ba sa nabulu variva kurekurena si ta n_aziri nia sa.

15

- 1 Na inola_na va mamamana si va noso binugoro,
ba sa zinama vari sigiti si variva bugoro.
- 2 Pa mea tanisa tie gilae si avoso lea sa tinumatumae,

Zinama Tinumatumae 15:33 Zinama Tinumatumae 15:15

- ba totolo vura pa nuzu tanisa tie pekipeki si na zinama loke laedi.
- ³ Sari matana e Zihova si pa doduru vasina, dogori Nana sari tie kaleadi meke leanadi.
- ⁴ Sa mea sapu va kamo sinalana si na huda tinoa, ba sa mea sapu sekesekei si va mate maqomaqo.
- ⁵ Na duviduvili si asa pu etulia sa tinarae tanisa tamana, ba asa pu va egoi sari na ginegese si kote gilae.
- ⁶ Sa vetu tanisa tie tonoto si koa ia na tinagotago ari laedi, ba sari tinago tadi tie kaleadi si va kamo tinasuna.
- ⁷ Sari na beru tadi na tie gilae si va enea sa tinumatumae, ba sari na bulo tadi na tie pekipeki si loketona boka vari poni nia.
- ⁸ Zihova lopu qetu hokara ni sari vinukivukihi tadi tie kaleadi, ba sa vinaravara tanisa tie nono si qetu nia Sa.
- ⁹ Zihova kana i sari hahanana tadi tie kaleadi, ba tataru ni Sa saripu lulia sa tinonoto.
- ¹⁰ Na zinama ninirana si kote ta vala koasa tie pu taluarae koasa tinonoto, asa pu hako ta gegese si kote mate.
- ¹¹ Minate meke sa popoa tadi na tie matedi si lopu paere koe Zihova, ke sari doduru bulo tie si dogoro betoi mo Sa.
- ¹² Na tie va karikari si lopu hiva nia sa ginegese, lopu kote tata la i rini sari tie gilgilana.
- ¹³ Pude qetuqetu sa bulo si komolo sa isumata, ba sa bulo ta sigitina si va mate maqomaqo.
- ¹⁴ Sa bulo sapu dodogorae si hata tinumatumae, ba sa nuzu tanisa duviduvili si henai sari zinama pekipeki.
- ¹⁵ Sari doduru rane tadi pu malana si voriti pude boka, ba sa bulo sapu qetuqetu si inevana lamo.

Zinama Tinumatumae 15:1636Zinama Tinumatumae 15:28

- 16 Leana be tago vasina hite pa korapa pinamanana e
Zihova,
hola nia sa tinagotago sapu koa ia kinolura.
- 17 Leana sa hena neka pa vasina koa ia tataru,
hola nia sa inevana bulumakao pa korapa vinari
kanai.
- 18 Na tie bubugoro haru si va gevugevuru vinari zamai,
ba sa tie nosona si va bule vinari tokei.
- 19 Sa sirana tanisa tie hakohako si tukua na hiqohiqo
rakih*i*,
ba sa tie nono si ene pa sirana kalalasangana.
- 20 Na koburu gilaena si na qinetuqetu tanisa tamana,
ba sa tie pekipeki si hakohako nia sa tinana.
- 21 Na pinekipeki si na qinetuqetu tanisa tie pu lopu tumae
balabala,
ba sa tie gilagilana si kopu nia sa sirana tonotona,
- 22 Sari hiniva si lopu gorevura sina loke vinari tokae pa
binalabala,
ba pana soku tie si roverove vari tokae si kote leana
mo.
- 23 Leana pa tie sa olana va gotogoto,
na arilaena sa zinama sapu goto pa nana toto.
- 24 Sa sirana enea sa tie gilae si sage la pa tinoa,
pude kopu nia meke lopu gore la pa lovu si asa.
- 25 E Zihova huara gore nia sa vetu tanisa tie vahesi pule
nia,
ba kopu nia Sa sa voloso tanisa nabonaboko.
- 26 E Zihova kana hola i sari binalabala tadi tie kaleadi,
ba sarini pu via bulodi si qetu ni Sa.
- 27 Na tie puhi si va kamo tinasuna koari nana tatamana,
ba asa pu kana ia sa tabara golomo si kote toa.
- 28 Sa bulona sa tie tonoto si hoke balabala paki meke tiqe
olana,
ba sa meana sa tie kaleana si totolo vura ia na zinama
hoboro.

- 29 E Zihova si seu hola koari tie kaleadi,
ba avosi Sa sari vinaravara tadi tie leadi.
- 30 Na dinono sapu komokomolo si na qinetu pa bulo,
meke na inavoso leana si masiqara nia sa tini.
- 31 Asa pu va avoso koasa ginegese sapu variva toa,
si kote koa turaŋi sari na tie gilae.
- 32 Asa pu korona tava tonoto si kilua sa nana tinoa,
ba asa pu va tabei sari na ginegese si vagi ginilagi-
lana.
- 33 Sa pinamaŋana e Zihova si va tumatumae nia sa gini-
lagilana lohina koasa tie,
meke na vina pepekae si kekenu, mumudi sa vina
lavata.

16

- 1 Sari hiniva pa bulona si tanisa tie,
ba koe Zihova si mae sa inolana hinokarana.
2 Doduru tinavete tanisa tie si tonoto pa matana,
ba e Zihova si viliti sari nana hiniva.
- 3 Veko lani koe Zihova sari doduru tinavete tamugoi,
meke kote gorevura sari mua hiniva.
- 4 Doduru pu va podaki Sa si pude Tanisa sari laedi rini,
sari tie kaleadi ba koa nana dia rane tinahuara.
- 5 Zihova si hakohako ni sari bulo pu vahesi puleni,
mi tumae nia si hie: ura kaqu tava kilasa si arini.
- 6 Pa tataru nabuna meke rinaŋerane si ta leosae sa sinea;
pa pinamaŋana e Zihova si lopu ene sea sa tie.
- 7 Pana leana sa hahanana tanisa tie koe Zihova,
si sari nana kana ba va bulei Sa.
- 8 Leana sa tie tonoto sapu tagotago vasinahite,
hola nia sa tago va soku pa sinekesekei.
- 9 Pa bulona si tavetia sa tie sa nana inene,
ba e Zihova si vizatia sa siraŋa pude enea sa.
- 10 Sa beruna sa baŋara si zama ni sari inavoso hopedi,
nana vinilasa si tonoto pana vari pitui sa.

- 11 Na sikele toⁿotona si mae guana koe Zihova,
va pada vekoi Sa sari mamamata pude gotogoto.
- 12 Sari baⁿara si etuli sari tinavete kaleadi,
sina sari binaⁿara si tava turu pa tinoⁿoto.
- 13 Sari baⁿara qetuni sari na beru sapu lopu kokoha,
va arilaena i rini saripu zama pa hinokara.
- 14 Na binugoro tanisa baⁿara si na inavoso mate,
ba na tie gilaena boka va ibu ia mo.
- 15 Koasa kinomolo pa isumatana sa baⁿara si toa sari na
tie,
pana qetuqetu si asa si guana lei paleke ruku tooso
dada.
- 16 Pude vagi ginilagilana lohina si leana hola nia sa qolo,
pude vizatia sa ginilagilana si hola nia sa siliva.
- 17 Sa hinebala tanisa tie ⁿono si seu pa kinaleana;
asa pu kopu nia sa nana inene si lavelave nia sa nana
tinoa.
- 18 Na vinahesi pule si va kamo sa tinahuara,
na maqomaqo va titie si lopu sana hoqa.
- 19 Leana si pude va pepekae pa maqomaqo meke koa
turaⁿi saripu ta ⁿovala,
hola nia pude somana vagi tiⁿitona ta hikodi koa rini
pu vahesi puleni.
- 20 Asa pu va tabei sari ginarunu si kote toa va leana,
meke ta manae tugo sarini pu raⁿea se Zihova.
- 21 Saripu gilae pa bulodia si ta pozae na tie gilaedi,
zinama avoso lea si va lomosia sa tinarae.
- 22 Ginilagilana si na bukaha tana tinoa koa rini pu tagoa,
ba na dinuviduvili si na linipulipu tadi na tie
pekipeki.
- 23 Sa bulona sa tie gilae si turaⁿi sari nana zinama,
meke sa beruna sa si va arilaena ia sa tinarae.
- 24 Zinama qetuqetu si guana namu zipale,
lomosio pa maqomaqo meke salaⁿia sa sa tini.

- 25 Koa nana sa sirana sapu dono guana tonoto pa tie,
ba pa vina betona si kamo la pa minate.*
- 26 Na tie si tavetavete pude boka henahena;
sa inovia garunu la nia pude tavetavete.
- 27 Sa tie loke laena si tavete binalabala pude nonovala,
meke sari nana zinama si huhuara guana hurunu
nika.
- 28 Sa tie kaleana si va gevugevuru vinari tokei,
meke na ninanae si vari luara ni sari baere soti.
- 29 Sa tie variperera si toketoke ia sa turanana,
meke turana gore nia sa pa sirana sapu lopu leana.
- 30 Asa pu matamata puri nia matana si korapa balabala
hatai kaiqa kinaleana,
meke asa pu garata beruna si korapa la tavete ki-
naleana.
- 31 Na kalu keo si na toropae tolavaena,
ta vagi si asa koa rini pu koa va tonoto.
- 32 Na tie lopu tuturei bugoro si leana hola nia sa tie varane,
asa sapu boka tuqe pule nia si leana hola nia si asa pu
rapata vagia sa popoa.
- 33 Boka mudumudukeda si gita,
ba e Zihova tozia sa inolana.

17

- 1 Na leana tu sa hena bereti popana pa binule,
hola nia sa vetu sapu inevana lamo, turanae ninomi-
nomi.
- 2 Na nabulu gilaena kote kopu nia sa koburu tavia sapu
variva kurekurena,
meke kote vagi nana hinia guana keke mo koari kasa
tamatasi koreo.
- 3 Na nika va kolo i sari siliva na qolo pude va via i,
ba e Zihova podeki sari na bulo.

* 16:25 ZT 14:12

Zinama Tinumatumae 17:44 Zinama Tinumatumae 17:16

- ⁴ Na tie kaleana si va avoso la koarini pu kaleana berudi;
na tie kokoha va tali^{na} la i sarini pu sekesekei meadi.
- ⁵ Asa pu va sisire nia sa tie mala^{na} si zama va gorea si Asa
pu tavetena,
meke asa pu qetu totošo kamo sa tinasuna koari
kaiqa si kaqu tava kilasa.
- ⁶ Sari tudia ri na tuna si na qinetuqetu tanisa barogoso,
meke sari na kaleqe na barogoso si na vinahesi tadi
koburu.
- ⁷ Na tie bokaboka pa zama si lopu goto la koasa pu
pekipeki,
gua tugo sa beru kokoha koasa ba^{na}ra.
- ⁸ Na tinabara golomo si na tin^{ito}^{na} arilaena koasa pu
tavetia;
be pavei si la gua sa ba bokaboka nana.
- ⁹ Asa pu taleoso nia sa sinea si tozi vura nia sa tataru,
ba asa pu tavete pulea sa sinea si vari paqaha ni sari
na baere soti.
- ¹⁰ Na ginegese si leana la koasa tie pu balabala valeana,
hola nia sa sineke keke gogoto totošo pa mudina sa
tie pekipeki.
- ¹¹ Sa tie va gugue si hata ia pude va gore ia sa bina^{na}ra;
ba na tie variva mate si kote ta garunu la pude va
kilasia.
- ¹² Leana hola si pude tutuvia sa tinadia rina tuna bea,
hola nia sa tie duviduvili totošo ilipu^{na} sa.
- ¹³ Be lipu nia kinaleana sa tie sa lineana,
si sa kinaleana si lopu kaqu taluarae pa nana vetu.
- ¹⁴ Pude podalae varitokei si guana pinodalaena sa naqe,
ke va nosoa sa vivinei sipu lopu ele kamo sa vinari
velavelai.
- ¹⁵ Pude rupahia sa tie sea meke pusia sa tie to^{no}to
si lopu leana beto mo koe Zihova.
- ¹⁶ Nasa sa laena sa poata pa limana sa tie pupuhu,

sipu loke nana hiniva pude tava tumatumae.

- 17 Na baere si koa ia tataru doduru totošo,
meke sa tasimu si podo pude toka nigo pa totošo
tasuna.
- 18 Na tie lopu tumae balabala mo si va egoa pude tabaria
sa gale pana lopu boka si keke,
meke vekoa sa si keke nana tinago pude zuka ia sa
gale tanisa turana.
- 19 Asa pu qetu nia sa vinari tokei si qetu nia sa sinea;
asa pu zama ni sari nana tinago doduru totošo si tepa
tinasuna.
- 20 Sa tie pu boni bulona si lopu koa va leana;
asa pu sekesekei meana si hoqa pa tinasuna.
- 21 Pude na tie pekipeki sa tumu si variva talotana;
loke nana qinetuqetu sa tamana sa koburu du-
viduvilina.
- 22 Na bulo qetuqetu si na meresena leana,
ba sa maqomaqo talotana si va popa i sari susuri.
- 23 Na tie kaleana si ade vagi tinabara golomo,
pude va sea ia sa hahanana sapu tonoto.
- 24 Sa tie bakabakala si kopu nia sa ginilagilana pa kenuna,
ba sari matana sa tie pekipeki si ene betoa sa kasia
popoa pa ninunala.
- 25 Na koburu pekipekina si va kamo tinalotana koasa
tamana,
meke tinasigiti koasa pu podona.
- 26 Lopu leana si pude va kilasia sa tie tonoto,
babe sekei sari koimata koari na dia tinonoto.
- 27 Na tie gilagilana si hoke visavisa nana zinama,
meke sa tie gilae si kopu pule nia.
- 28 Ura na tie pekipeki si guana tie gilaena pana noso si asa,
meke guana tie balabala va leanana pana lopu kulu si
asa.

18

- ¹ Sa tie sapu lopu hoke baere si hata ia mo sa sapu leana
koasa telena,
meke lopu va egoi sa sari doduru binalabala leadi.
- ² Na tie duviduvili si lopu galagala ni sari ginilagilana,
tale nana binalabala mo si okoro hiva tozi sa.
- ³ Pana kamo sa kinaleana si kamo tugo sa kinurekure,
meke koasa kinurekure si kamo sapu tava sisirei.
- ⁴ Sari zinama pa nuzuna sa tie gilae si guana lamana
peava,
ba sa bukahana sa ginilagilana si guana tototolo.
- ⁵ Lopu leana pude va kalekale la koasa tie kaleana
babe ponía vinilasa seana sa tie tonotona.
- ⁶ Na beru tanisa tie duviduvili si va kamo pule nia tinasuna
sa,
meke sa nuzuna si ta seke nia sa.
- ⁷ Sa nuzuna sa tie pekipeki va kamo sa nana tinahuara,
meke sa beruna sa si na sipata tanisa.
- ⁸ Sari zinama nanae si guana ginani lomosodi,
ta onolo gore kamo la pa korapa tinina sa tie.
- ⁹ Asa pu malohoro pa nana tinavete
si na tasina sa tie huhuara.
- ¹⁰ Sa pozana e Zihova si na vetu ululuna na niñirana,
saripu tonoto si haqala la vasina pude tome koari
kana.
- ¹¹ Sa tie tagotago si hiva ta harupu koari nana tinagotago;
balabala guni nia sa na goba sapu lopu boka ta haele.
- ¹² Sipu lopu ele hoqa sa si vahesi pule nia pa bulona,
ba vina pepekae si kekenu meke tiqe sa vina lavata.
- ¹³ Pude olana va kenue sipu lopu ele va avoso
si na dinuviduvili meke variva kurekure.
- ¹⁴ Sa maqomaqona sa tie si toka nia si asa toso moho,
ba esei kote boka ia sa maqomaqo sapu malohoro
gore?

Zinama Tinumatumae 18:1543Zinama Tinumatumae 19:2

- 15 Sa bulona sa tie balabala valeana si kote vagi vina tumatumae;
sari talinana sa tie gilaena si hata vura nia sa ginilag-ilana.
- 16 Na vinariponi tukelia sa sirana tanisa tie variponi,
meke turana la nia si asa pa kenudi ri na tie nomadi.
- 17 Sa tie kekenu pude zama nia sa ginugua si dono guana tonotona,
osolae kamo tu si keke pule meke nananasia si asa.
- 18 Na mudumudukeda boka va nosoa sa vinari tokei,
meke vari seu ni sari karua kalina.
- 19 Na tasimu koreo sapu bugorona si kote korona variva ta leosae guana vasileana ta gobana,
meke na vinari tokei si guana sasada sapu ta roto tukuna.
- 20 Sari vua pa nuzuna sa tie si va denana sa tiana,
saripu paketi sa beruna si leana ni sa.
- 21 Sa mea si koa ia niniranira pude ponio sa tinoa meke minate,
meke arini pu kopu nia si kote hena ia sa vuana.
- 22 Asa pu dogoro vagia sa nana barikaleqe si vagia si keke ginugua arilaena,
meke vagia tugo sa sa minana te Zihova.
- 23 Na tie malana si tepa ia sa tataru,
ba sa tie tagotago si olana va bubugorae.
- 24 Koa dia kaiqa baere sapu baere kokoha,
ba koa dia kaiqa baere sapu koa kapae sisigiti hola nia sa tasimu.

19

- 1 Leana tu sa tie malana sapu loke tinazutu pa nana tinoa,
hola nia sa tie pekipeki sapu boni beruna.
- 2 Lopu leana si be nalinali hoboro sa tie ba loketona gilania,
babe bebeno si asa meke sea nia sa sa sirana.

Zinama Tinumatumae 19:34 Zinama Tinumatumae 19:16

- ³ Sa pinekipeki tanisa telena si novalia sa nana tinoa,
gua ke pa bulona si ta naziri nia sa se Zihova.
- ⁴ Na tinagotago si va kamo soku baere,
ba sa tie malana si veko pania ri nana baere.
- ⁵ Sa tie va sosode kokoha si kaqu tava kilasa,
meke asa pu va vura koha si lopu kaqu govete.
- ⁶ Soku tie si hiva baeri sari na nati hiniva,
meke doduru tie si na baere tadirini pu varivariponi.
- ⁷ Sa tie malana si ta dono palae koari doduru turanana,
meke gua tugo sari doduru nana baere!
Hata luli tugo sa pude zamai,
ba lopu ta dogoro sari nana baere.
- ⁸ Asa pu vagi tinumatumae si toka nia sa maqomaqona;
asa pu qetu nia sa ginilagilana si koa va leana.
- ⁹ Sa tie va sosode kokoha si kaqu tava kilasa,
meke asa pu va vura koha si kote mate.
- ¹⁰ Lopu dono pada pude sa tie pekipeki si koa guana tie
tagotago,
babe pude sa pinausu si banara nia sa koburu tavia.
- ¹¹ Na tie gilae si lopu bubugoro;
na nana vina lavata sa si pude dono pania sa sinea.
- ¹² Sa tinanaziri tanisa banara si guana kurumu tanisa
laione,
ba sa lineana tanisa si guana puni pa duduli.
- ¹³ Sa koburu pekipekina si na tinasuna tanisa tamana,
meke sa barikaleqe nominomi si guana honi ruku
loke betona pa vetu.
- ¹⁴ Vetu meke poata si na tinago maedi koari tiatamadia ri
koburu,
ba sa barikaleqe gilaena si mae guana koe Zihova.
- ¹⁵ Na hinakohako si variva puta muliununa,
meke sa tie sapu udapelu si va kamo ovia.
- ¹⁶ Asa pu va tabei sari tinarae te Tamasa si lavelave nia sa
nana tinoa,

ba asa pu kilui si kote mate.

- 17 Asa pu toka ni sari tie malaⁿa si variponi koe Zihova,
meke kote pia ia Sa koasa lineana tavetia sa.
- 18 Tarae nia na va toⁿotia sa tumu koreo, vasina mo koa
sa hinarupu,
be lopu gua si kote vari tokae si goi koasa nana
minate.
- 19 Sa tie bubugoro haru si kaqu vagia sa laena,
pana harupia goi, si kaqu harupu pilipule ia tugo goi.
- 20 Avosi sari na vina balau mamu va tabei sari na tinarae,
meke pa vina betona si kote gilae si goi.
- 21 Soku sari na hiniva pa bulona sa tie,
ba sa hiniva te Zihova si kote gorevura.
- 22 Sapu okoro nia sa tie si na tataru nabuna,
leana si be malaⁿa ba lopu na tie kokoha.
- 23 Sa pinamaⁿana e Zihova si variva toa;
kote koa va leana sa tie, meke tava leseve pa tinasuna.
- 24 Sa tie sapu udapelu si taⁿini la pa ginani,
ba hakohako si asa pude vala nia sa ginani pa ⁿuzuna.
- 25 Sekea sa tie va sisire va kaleana pude gilae sa tie
pupuhu,
gegesia sa tie bokana balabala ba kote leana mo
koasa.
- 26 Asa pu hiko koasa tamana meke hadu vura nia sa tinana
si variva kurekurena meke doⁿo hikare.
- 27 Tuqu, pana noso va avosi goi sari na tinarae,
si kote va seu pule nigo koari na zinama va tumatu-
mae.
- 28 Na tie va sosode kokohana si va sisire nia sa tinoto,
meke sa ⁿuzu tanisa tie kaleana si onolo kinaleana.
- 29 Sa vina kilasa pa vinari pitui si aqa ni sari na tie va
gugue,
meke sari mudi dia rina tie pekipeki si aqa ta seke.

20

- ¹ Na vaeni si hoke nonovala meke na bia si varivaripera;
asa pu ta turana koa rini si lopu na tie gilaena.
- ² Sa tinanaziri tanisa banara si guana kurumuna sa laione;
asa pu va bugoria si ene la pa minate.
- ³ Na vina lavata pa tie sapu pude lopu somana koari na
vinaripera,
ba doduru tie duviduvili si lopu sana vari tokei.
- ⁴ Na tie hakohako sapu lopu tavete inuma pa totoso,
ke pa totoso pakepakete si loketona dogoria.
- ⁵ Sari hiniva tanisa bulo tie si guana lamana peava,
ba sa tie gilagilana mo boka siovo vurani.
- ⁶ Soku rina tie va rutia sa tataru loke kokoina;
ba avei sa tie sapu boka ta ronu?
- ⁷ Sa tie tonoto si koa ia sa tinoa sapu loke tinazutuna;
mani tamanae sari tuna meke sari dia koburu.
- ⁸ Totoso habotu sa banara pude varipitui,
si pa matana mo dono gilania sa sa kinaleana.
- ⁹ Esei si boka zama guae, “Ele kopu nia rau sa buloqu
pude loke tinazutuqu;
ke via si rau meke loke qua sinea?”
- ¹⁰ Sari padapada mamata meke pada ginele kokohadi
si hakohako beto ni e Zihova.
- ¹¹ Ura boka tumae nia goi sa koburu koari nana tinavete,
be sari nana hahanana si tonoto meke leadi.
- ¹² Talina sapu avavosae meke mata sapu dodogorae,
si tavete betoi e Zihova.
- ¹³ Kakala puta, na kote malana nia goi;
tavetavete nalinali, meke kote soku nigo ginani.
- ¹⁴ “Lopu leanadi, lopu leanadi!” gua sa tie hiva holu
vagidi;
meke la vivinei nia sa sapu leanadi sapu holu vagi sa.
- ¹⁵ Qolo si koa mo, meke patu nedala si soku hola,

- ba sa beru pude zama nia sa tinumatumae si arilaena hola ni.
- 16 Vagia sa poko tanisa tie pu va egoa pude lipua sa gale tanisa votiki tie;
tuqe vekoa osolae lipua sa sa gale tanisa tie karovona.
- 17 Na ginani ta hikona si lomoso pa tie,
ba pa vina betona si kote guana siⁿⁱnia onone sa ⁿⁱnuzuna.
- 18 Taveti sari na hiniva koari na binalabala ta tokae ni goi;
pana la pa vinaripera goi si hata paki tinokae.
- 19 Pa nanae hoke ta tozi vura sari vivinei ta tomedi,
ke lopu va tata i saripu zamazama sisigiti.
- 20 Be leve nia keke tie sa tamana babe sa tinana;
si sa zuke tanisa si kote mate pa korapa huporo dudukurumu.
- 21 Sa tinago sapu tuturei ta vagi tatasana,
si lopu na minana pa vina betona.
- 22 Mu lopu zama guahe, “Kote hobeia rau sa sineia hie!”
Mu aqa nia se Zihova meke Asa kote harupigo.
- 23 Zihova si hakohako ni sari padapada mamata seadi,
meke na sikele kokohadi si lopu qetu ni Sa.
- 24 Sari inene tana tie si ta turaⁿⁱa koe Zihova,
ke loke tie gilania pavei kote la gua sa sirⁿⁱa Tanisa.
- 25 Lopu leana si pude bebena va madi la nia koe Tamasa si keke toⁿⁱa;
meke mumudi si talotaⁿⁱa ni.
- 26 Na baⁿⁱara gilaena kote paqaha pani sari tie kaleadi;
meke kote va kilasa hokari sa.
- 27 Sa zuke te Zihova si kalalasa nuquru la pa maqomaqo tie;
la hatahata vura ni Sa pa korapa tinoa tanisa tie.
- 28 Tataru meke sinoto va nabu koe Tamasa si lavelave nia sa baⁿⁱara;
pa tataru si tava nabu sa hinabotu binaⁿⁱara tanisa.
- 29 Sa ⁿⁱniraⁿⁱira si na vina lavata tadi tie vaqura;

- meke na kalu keo si na vina sari tadi tie koadi.
30 Na sineke va bakora si va via kinaleana;
na tinasigiti si va via kamo pa korapa bulona sa tie.

21

- 1 Sa bulona sa baṅara si pa limana e Zihova;
totoli nia pavei kote va ene la nia Sa, guana inene
tanisa ovuku.
2 Doduru hahanana tanisa tie si toṅoto dia koasa,
ba e Zihova si pitua sa bulona.
3 Pude tavetia sapu toṅoto meke ṅoṅo
si leana koe Zihova hola nia sa vinukivukihi.
4 Na mata va titie meke sa bulo vahesi pule si na sinea,
na tinoa tadi na tie kaleadi.
5 Sari hiniva leadi pu ta tavete valeana si vurai na lineana,
ba asa pu bebeno pude va hokoti si kamo tugo pa
minalaṅa.
6 Sa tinago sapu ta vagina pa mea kokohana,
si tuturei vuga palae meke na sipata variva mate si
asa.
7 Sa tinavete variva mate tadi tie kaleadi kote turaṅa va
seu ni,
ura korodia tavetia gua sapu toṅoto.
8 Sa siraṅa tadi pu ele sea si koqi,
ba sa hahanana tadi pu lopu tavete sea si toṅoto.
9 Leana hola si pude koa pa keke hukihukirina sa batu vetu,
hola nia pude koa turaṅia pa keke vetu sa barikaleqe
nominomina.
10 Sa tie kaleana si ovia nia sa kinaleana;
lopu hite tataru nia sa sa turaṅana.
11 Totoso tava kilasa sa tie va gugue, si vagi ginilagilana sa
tie pupuhu;
ba pana ta tarae sa tie gilae, si tumatumae si asa.
12 Sa Tamasa eke mo si toṅotona meke dogoro vagi sari na
vetu tadi na tie kaleadi;
meke va kamo ni tinasuna Sa.

- 13 Pana tuku tali^{na} sa tie koasa kinabo tana tie mala^{na},
si asa ba kote kabo vura meke loke tie kote avosia.
- 14 Na vinariponi tomena si va ibu binugoro,
na poata ta vala golomona si va bule tina^{na}aziri.
- 15 Pana ta eva^{na} sa tino^{na}oto si qetu sari tie to^{na}oto,
ba sari tie kaleadi si matagutu.
- 16 Sa tie sapu rizu koasa sira^{na} tanisa ginilagilana,
si kote kamo la koa sa vinarigara tadi tie matedi.
- 17 Asa pu okoro nia sa kinoa leleana si kote mala^{na};
asa pu okoro nia sa vaeni meke sa ginani arilaedi si
lopu kaqu tagotago.
- 18 Sa kinaleana si ta kasie koasa tie leanana meke la koasa
tie kaleana,
meke sapu koasa tie to^{na}otona si la koasa tie lopu ta
ra^{na}ena.
- 19 Leana si be koa pa popoa qega,
hola nia si be koa tura^{na} barikaleqe nominomi meke
bubugorona.
- 20 Pa vetu tanisa tie gilae si kobi ginani na oela leanadi,
ba sa tie pekipeki si va betoi sa sari doduru pu tagoi
sa.
- 21 Asa pu hata lulia sa tino^{na}oto meke tataru,
kaqu dogoria sa tinoa, kinoa va leana, meke vina
lavata.
- 22 Na tie gilagilana boka raza ia sa vasileana lavata tadi tie
^{na}nira,
meke huara gore nia sa goba sapu ra^{na}erane^{na} rini.
- 23 Asa pu lavelave nia sa ^{na}uzuna meke meana,
si kopu pule nia pa tinasuna.
- 24 “Tie va gugue” pozana sa tie vahesi pule nia meke va
titie;
balabala va gore tie si asa koari nana tinavete.
- 25 Sa inoko'okoro tanisa tie hakohako si kote va matena
sa,
sina lopu hiva tavetavete sari limana.

Zinama Tinumatumae 21:2650Zinama Tinumatumae 22:6

- 26 Doduruna sa rane si soku hola pule si koa okoro ni sa,
ba sa tie to_noto si variponi meke lopu tuqe pule.
- 27 Sa vinukivukihi tanisa tie kaleana si variva maledere,
meke pana lulia pule kaiqa hiniva kaleadi si kote vea
beka?
- 28 Sa tie va sosode kokoha si kaqu mate,
ba sa zinama tanisa pu ta ronu si kote ta avoso.
- 29 Sa tie kaleana si kote va matamataqarae kokoha,
ba sa tie to_noto si kote balabala paki meke tiqe zama
pa hinokara.
- 30 Loke ginilagilana lohina, loke tinumatumae, loke
hiniva,
si kote bokaboka hola nia se Zihova.
- 31 Sa hose si tava namanama nia sa rane pude varipera,
ba sa minataqara si mae guana koe Zihova.

22

- 1 Na pozapoza leana si ta okoraena hola, hola nia sa
tinagotago nomana;
meke pude ta pama_nae si leana hola nia sa siliva na
qolo.
- 2 Sa tie tagotago meke tie mala_na si keke_no_no nia rini
sapu guahe:
Zihova mo si tavete beto i sari karua.
- 3 Sa tie balabala valeana si dogoria sa tinasuna meke tome;
ba sa tie pupuhuna si totoro la meke ta raza nia sa.
- 4 Na vina pepekae meke pinama_na la koe Zihova
si va kamo tinago, vina lavata, meke na tinoa gelenae.
- 5 Sari sira_na tadi tie kaleadi si koa i na duduli rakihi meke
na sipata;
ba asa pu lavelave nia sa nana tinoa si koa va seu
koarini.
- 6 Va tumatumae ia sa koburu pa sira_na sapu kote enea sa,
pana noma sa si lopu kaqu kekere lamae si asa;

Zinama Tinumatumae 22:751Zinama Tinumatumae 22:20

- 7 Sari tie tagotago si banara ni sari pu malana,
sa tie lipulipu si na nabulu tanisa pu veko nia gale sa.
- 8 Asa pu letea sa kinaleana si kaqu paketia sa tinasuna,
meke sa nana ninovanovala la pa tie si kote noso.
- 9 Sa tie tataru si kote tamanae tugo si asa,
ura sari gana ginani si hia lani sa koari na tie malana.
- 10 Hitu taloa nia sa tie va sisire novanovala meke kote vura
taloa sa vinaripera;
vinari tokei meke vinari kukili si kote noso.
- 11 Asa pu tataru nia sa bulo viana meke memehe nana
zinama
si kote hiva baere ia sa banara si asa.
- 12 E Zihova si kopu totoko nia sa tinumatumae,
ba soara i Sa sari zinama tadi pu kokoha.
- 13 Sa tie hakohako si zama, “Na laione si koa pa sada!”
ba be, “Kote tava mate si rau pa sisirana!” gua.
- 14 Sa barikaleqe barabaratana si na pou lohina;
asa pu koa pa tinanaziri te Zihova si kote hoqa voi
vasina.
- 15 Na koana pa koburu sa pinekipekie,
ba sa kolu tinarae boka seke va seu pania mo koasa.
- 16 Asa pu nonovali sari na malanadi pude vagi va soku
nana, gua;
meke asa pu vala vinariponi koari na tie tagotagodi
si kote habahuala beto mo.
- Sari ka Tolonavulu* Zinama Tumatumae
- 17 Mu va avosi sari na zinama tadi na tie gilagilana;
veko pa bulomu sari na qua vina tumatumae.
- 18 Ura kote qetu si goi pana kopu ni goi pa bulomu,
meke va namanama ni goi pa berumu.
- 19 Pude sa mua rinerane si koa koe Zihova,
ke va tumatumae igo arau ninoroi, si agoi.
- 20 Na ka tolonavulu puta zinama tumatumae si kubere
ponigo rau,

- zinama sapu koa i na binalabala leadi na varitokae,
21 pude va tumatumae nigo sa hinokara meke sa
rinanerane,
pude boka olana pa hinokara si goi koa rini pu
garunigo.

Sa Zinama Kekenu

- 22 Mu lopu hikoī saripu malana sina niniramu, sapu gua;
babe nonovali sari tie habahuala pa totoso vari pitui,
23 sina kote turu turani Zihova si arini,
meke kote saputu vagi pule ni Sa sari likakalae
koarini pu nonovali saripu habahuala.

Sa Zinama Vina Rua

- 24 Mu lopu la baeria sa tie bubugoro haruna,
lopu koa turania sa tie sapu lopu sana hoke bugoro,
25 na kote gua meke gugua asa si agoi
meke ta hebae nia goi.

Sa Zinama Vina Neta

- 26 Mu lopu va egoa pude tabaria sa gale tana votiki tie,
babe vekoa si keke mua tinago pude zuka ia sa
lipulipu.
27 Sina be lopu boka tabaria goi sa gale,
si sa mua teqe si kote atu saputu vagia rini sipu
korapa eko ia goi.

Sa Zinama Vina Made

- 28 Mu lopu va rizua sa patu tana voloso,
sapu vekoa ri na tie pukerane.

Sa Zinama Vina Lima

- 29 Dogoria goi sa tie bokabokana pa nana tinavete?
Kote tavetavete poni sa sari na banara;
na lopu kote tavetavete poni sa sari tie hoborodi.

23

Sa Zinama Vina Onomo

- ¹ Pana habotu si goi pude henahena turaⁿia sa baⁿara,
si mu viliti sari ginani pa kenumu;
² mamu veko sa magu pa leomu
pana keke tie ⁿaⁿaluta si agoi.
³ Lopu okoro ni sari gana ginani leadi,
ura na sinekesekei koai sari ginani arini.

Sa Zinama Vina Zuapa

- ⁴ Lopu va sigiti pule nigo koasa hinatana sa tinagotago;
gilae mamu noso.
⁵ Mata puri mo goi si taloa dia mo sari tinagotago,
na kote ari tatapurudi
meke tapuru la dia pa galegearane guana atata.

Sa Zinama Vina Vesu

- ⁶ Mu lopu hena sa ginani tanisa tie puhi,
mu lopu okoro ni sari gana ginani leadi;
⁷ Ura arini sari tie sapu balabala sigiti pa poata.
“Hena mamu napo,” kote guni nigo sa,
ba sa bulona si lopu gua tu asa.
⁸ Kote lua vura ni goi sari vasina hite pu ele henai goi,
meke loke laedi mo sari mua zinama leadi.

Sa Zinama Vina Sia

- ⁹ Lopu norea sa tie pekipeki,
na kote va sisire ni sa sari zinama ginilagilana tamu-
goi.

Sa Zinama Vina Manege Puta

- ¹⁰ Mu lopu va rizua sa patu voloso pukeranena
babe vagi pania sa pepeso tanisa pu loke tamana.
¹¹ Ura Asa pu lavelave ni si ⁿiⁿirana;
meke Asa kote turaⁿa la nigo pa vinari pitui.

Sa Zinama Vina Manege Eke

12 Va naqiti pa bulomu sari na tinarae
mamu va talina la koari na zinama tumatumae.

Sa Zinama Vina Manege Rua

13 Mu lopu tuqe pule nia sa ginegese koasa koburu;
pana seke nia kolu goi, si lopu kaqu mate nia sa.

14 Mu seke nia kolu,
mamu harupia sa nana tinoa pa minate.

Sa Zinama Vina Manege Neta

15 Tuqu, be gilae sa bulomu,
si kote qetu hola sa buloqu;

16 sa maqomaqoqu si kote qetu
pana zama va gotogoto sari na berumu.

Sa Zinama Vina Manege Made

17 Lopu va malumia sa bulomu pude va gulea i sari tie
tavete va sea,
ba mu pamana nia doduru totošo se Zihova.

18 Hinokara, koa nana sa lineana tamugoi vugo repere,
meke sa mua lineana asa si lopu kaqu ta kumata
palae.

Sa Zinama Vina Manege Lima

19 Tuqu, va avoso mae, mamu koa gilae,
mamu kopu nia sa bulomu koasa sirana tonotona.

20 Mu lopu somana ni si arini pu napo sisigiti vaeni,
babe inevana turani sari na tie mari henahenadi,

21 ura sari tie naponapo meke saripu mari henahenadi si
kote kamo malana,
meke sa puta si kote sage ni poko rikarikatadi rini.

Sa Zinama Vina Manege Onomo

22 Mu avosia sa tamamu pu ponigo sa tinoa,
meke lopu hakohako nia sa tinamu pana kaleqe si
asa.

- 23 Mu holu vagia sa hinokara meke lopu holuholu pania;
vagia sa ginilagilana lohina, vina tumatumae, meke
ginilae.
- 24 Sa tamana sa tie to_noto si kote qetu hola;
qetu si asa pu tagoa si keke koburu gilaena.
- 25 Mani qetu sari tiatamamu;
mani qetu sa barikaleqe pu podo igo.

Sa Zinama Vina Manege Zuapa

- 26 Tuqu va mae ia sa bulomu,
meke sari matamu si mani do_no luli sari qua ha-
hanana.
- 27 Ura na maqota si na pou lohina,
meke na barikaleqe barabaratana si na berukehe
variva mate.
- 28 Tome aqa guana tie hikohiko si asa,
meke va soku i sa sari na tie pu loke dia rina_nerane.

Sa Zinama Vina Manege Vesu

- 29 Esei si ta sigiti? Esei si talota_na?
Esei si tasuna? Esei si nominomi?
Esei si bakora hoboro? Esei si zi_nara matana?
- 30 Arini pu qetuqetu nia sa napo vaeni,
pu la podeki sari soku votivotiki vaeni.
- 31 Mu lopu do_no totoa sa vaeni pana zi_nara si asa,
totoso pinoro sa pa korapa kapa,
meke totosu onolo gore sa.
- 32 Pa vina betona si kote garata guana noki
meke hilili guana kukuasa si asa.
- 33 Sari matamu si kote dogoro hoboro ti_nito_na variva
pupuhudi,
meke kote zama ni ginugua bonidi pa bulomu.
- 34 Kote guana keke tie putamu pa lamana si goi,
puta panaulu koari na iku pa dedegere vaka tepetepe.
- 35 “Tupa au rini,” kote gua si goi; “ba lopu sigitau!

Komitau rini, ba lopu va nonoga ia rau!
Totoso sa si kote vaⁿunu rau
pude qu hata pule napo?" kote gua.

24

Sa Zinama Vina Manege Sia

- ¹ Mu lopu va gulea i sari tie kaleadi,
lopu okoro la baere i;
² ura sari bulodi si balabala hata vinaripera mo,
meke sari berudia si vivinei hata tinasuna.

Sa Zinama Vina Hiokona

- ³ Pa ginilagilana lohina si ta kuri sa vetu,
meke pa ginilae si tava nabu si asa;
⁴ pa tinumatumae si tava siⁿi sari losena,
koari na tinago leleadi meke arilaedi.

Sa Zinama Vina Hiokona Eke

- ⁵ Na tie gilae si nomana nana ⁿiniraⁿira,
meke sa tie tumatumae si ⁿinira hola la tu;
⁶ pude la pa vinaripera si kaqu ta totolie si agoi,
ba pana soku tie si vari tokae pa binalabala si koa sa
minataqara.

Sa Zinama Vina Hiokona Rua

- ⁷ Sa ginilagilana lohina si ululu hola koasa tie pekipeki;
ke pa vinarigara palabatu si loke nana zinama si asa.

Sa Zinama Vina Hiokona Neta

- ⁸ Asa pu balabala hata kinaleana
si kote ta pozae na tie sekesekei.
⁹ Sari hiniva tomedi pude tavete va kaleana si na sinea,
meke na tie va gugue si ta hakohakoedi pa tie.

Sa Zinama Vina Hiokona Made

- ¹⁰ Pana malohoro si goi pa totosu tasuna,
si hitekena mo sa mua ⁿiniraⁿira.

Sa Zinama Vina Hiokona Lima

- 11 Harupi si arini pu korapa ta tura_na la pa minate;
tuqe pule vagi sarini pu korapa tedeve la pude ta seke
va mate.
- 12 Pana zama si goi, “Ba lopu na qua ginugua si hie,” gua.
Ba Tamasa tumae ni sari bulo tie meke dogorigo
Nana.
Asa pu kopu nia sa mua tinoa si gilanigo tugo Nana.
Kote pia igo Sa luli gua koari na mua tinavete.

Sa Zinama Vina Hiokona Onomo

- 13 Tuqu, mu hena zipale sina leana si asa;
na namu zipale si lomoso pa mea.
- 14 Mamu gilania tugo sapu sa ginilagilana lohina si lomoso
pa maqomaqomu;
pana dogoria goi, si na mua lineana vugo repere si
asa,
meke sa mua lineana asa si lopu kaqu ta kumata
palae.

Sa Zinama Vina Hiokona Zuapa

- 15 Mu lopu la opo tome pa kali vetu tanisa tie to_noto,
lopu la hiko ia sa vasina tanisa;
- 16 ura be ka zuapa to_toso si hoqa sa tie to_noto, ba kote
turu sage pule nana,
ba sa tie kaleana si lopu kote tekulu pule mudina sa
tinasuna.

Sa Zinama Vina Hiokona Vesu

- 17 Mu lopu qetu pana hoqa sa mua kana;
pana ta tubarae si asa, si mu lopu va qetua sa bulomu,
- 18 na kote dogoria e Zihova meke lopu va egoa
meke kote rizua Sa sa Nana tina_naziri koasa.

Sa Zinama Vina Hiokona Sia

- 19 Mu lopu balabala mamata ni sari na tie pu tavete va
kaleana

babe okoro ni sari dia tinago,
20 ura sari tie kaleadi si loke dia lineana pa vugo na repere,
meke sa zuke tadirini si kote tava mate.

*Sa Zinama Vina Tolon*avulu Puta

21 Tuqu, mu pama^{na} nia se Zihova meke sa ba^{na}ara,
meke lopu somana ni saripu lopu hiva va tabe la koa
rini,
22 ura ari karua boka garunu va hodaka la tinahuara koari
kasa.
Na esei kote boka gilania sa tinasuna kote va kamo la
nia ri karua koa rini?

Kaiqa Zinama Ginilae Pule

23 Hire tugo si kaiqa zinama ginilae:
Pude tokatoka kale pa toso vari pitui si lopu leana.
24 Asa pu zama koasa tie koa ia sinea, “Agoi si to^{no}to mua”
si kote leve nia rina tie si asa meke kilua rina bu-
tubutu.
25 Ba kote ta qetue si arini pu va kilasi sarini pu tavete sea,
meke na minana si kote kamo la koa rini.
26 Na inolana hinokarana
si variva qetu hola.
27 Va hokotia sa mua tinavete pa sada,
meke va nama ni sari na mua inuma;
beto asa si mu kuria sa mua vetu.
28 Mu lopu va sosode hoboro la koasa tura^{na}amu,
babe kokoha nia sa berumu.
29 Mu lopu zama, “Kaqu tavete la nia rau koasa gua sapu
tavete mae nia sa koa rau;
kaqu hobequ si arau.”
30 Ene hola nia rau sa inuma tanisa udapelu,
hola nia sa inuma vaeni tanisa tie sapu lopu tumae
balabala;
31 na hiqohiqo rakihi si sage doduru vasina,
sa pepeso si ele arahia na hilibubuku,

meke sari gobana si ele huara gore.

³² Doño la si rau meke vilitia,
si keke tinumatumae si dogoria rau:

³³ Na puta hola hite mo, opo hite mata mo,
va polo hitei mo sari lima pude magogoso,*

³⁴ gua si raza mo sa hinabahuāla, guana tie hikohikona,
meke sa minalaṅa si rapata guana keke kana.

25

Kaiqa Zinama Tumatumae Pule te Solomone

¹ Hire pule sari kaiqa zinama tumatumae te Solomone,
ta kubere vagi koari na tie te Hezikaea sa baṅara pa
Ziuda:

² Na vina lavata te Tamasa si pude va paere i si kaiqa
ginugua;
ba pude hata vura ni sari ginugua si na vina lavata
tadi na baṅara.

³ Gua sapu ululu gua sa maṅauru meke lohi sa lamana,
sari bulodia rina baṅara si lopu boka ta hata vura.

⁴ Via pani pakia sapu rida koasa siliva,
pude vura sapu boka tavete vura nia tiṅitona
tolavaena;

⁵ gua tugo sa tie totoli kaleana koasa baṅara si va rizu taloa
ia sa,
pude sa hinabotu baṅara tanisa si kote nabu meke
tonoto.

⁶ Mu lopu va ululu pule nigo si goi pa kenuna sa baṅara,
lopu zukuru pule la nigo koari na tie nomadi.*

⁷ Leana hola si pude zama igo sa, “Sage mae tani,”
hola nia sapu pude ta gegese pa kenudia rina pala-
batu.

⁸ Sapu dogoro nia agoi pa matamu
si lopu tuturei paleke la nia pa vetu varipitui,

* 24:33 ZT 6:10-11 * 25:6 Lk 14:8-10

ura sa si kote boka tavetia goi pa vina betona
be va sosodea sa turaⁿamu sapu sea si goi, meke va
kurekure igo?

⁹ Be tokea goi sa turaⁿamu pa keke ginugua,
si lopu va vura ia si keketona ta tomena tana votiki
tie,

¹⁰ ba be kote avoso nia sa tie meke kote va kurekure igo,
meke sa pozapoza kaleana tamugoi si kote koa hola.

¹¹ Na zinama pa toতোসো gotona si tolava
guana vinasari qolo pa peleta siliva.

¹² Guana vikuvikulu qolo babe na pakupaku qolo
sa ginegese tanisa tie gilae la koasa taliⁿa sapu okoro
va avoso.

¹³ Guana ibuna sa tototolo toতোসো pakepakete
si sa tie ta ronuna sapu paleke inavoso, koa rini pu
garununa.

¹⁴ Guana givusu meke lei loke rukuna,
si sa tie sapu vevehe nia sa vinariponi sapu lopu vala
nia sa.

¹⁵ Pana hitehite agoi si kote boka va hinokara igo mo sa
baⁿara,
na zinama va mamamana si boka va moku susuri.

¹⁶ Pana dogoro zipale goi, si hena vasinahite mo,
lopu hena va hola, na kote lua mo si goi.

¹⁷ Kaiqa toতোসো mo mamu neti pa vetu tanisa turaⁿamu
pana soku toতোসো, si kote hakohako nigo mo sa.

¹⁸ Guana vedara, na magu, babe na tupi ⁿaruna
sa tie sapu va sosode kokoha la koasa turaⁿana.

¹⁹ Guana sigiti livo babe na nene ikena
sa kinalavarae la koasa tie lopu ta ronuna pa toতোসো
tasuna.

²⁰ Guana ta vagi palae sa nobi toতোসো ibu,
babe na sile ta veko la pa bakora,
sa tie pu kera qetuqetu la koasa pu korapa talotaⁿa.

²¹ Pana ovia sa mua kana, si mu ponía ginani;

Zinama Tinumatumae 25:2261Zinama Tinumatumae 26:6

- be memeha si asa, si mu ponía kolo pude napo.*
22 Pana gua asa goi, si kote va kurekure ia goi si asa,
meke kote pia igo e Zihova si agoi.
23 Gua sa givusu togarauru sapu paleke mae ruku,
si gua tugo sa mea nanaena sapu va gevuru binugoro.
24 Leana hola si pude koa pa keke hukihukirina sa batu
vetu,
hola nia pude koa turañia pa keke vetu sa barikaleqe
nominomina.
25 Guana kolo ibu koasa tie memehana,
sa inavoso leana sapu mae guana pa seu.
26 Guana ovuku mulakana babe na berukehe bonina
sa tie toñoto pu va tabe la koasa tie kaleana.
27 Pude hena sigiti zipale si lopu leana,
babe hata vina lavata si lopu doño lea.
28 Gua sa vasileana lavata pu huara gore gobana
sa tie sapu lopu boka tuqea sa binugoro.

26

- 1 Guana sinou pa totošo mañini meke ruku pa totošo
pakepakete,
sa vina lavata si lopu garona sa tie pekipeki.
2 Guana omehe na kakia sapu tapuru holadi
sa lineveleve hoborona si kote hola taloa nana.
3 Guana sekesekeana hose meke kalakalahana doñ'ki,
sa kolu pa mudina sa tie pekipekina!
4 Mu lopu olañia sa tie pekipekina koasa nana zinama
hoboro,
na kote meke gugua mo asa si agoi.
5 Olañia sa tie pekipeki gua sapu garona sa zinama hoboro
tanisa,
pude lopu kote balabala ia sa sapu gilaena si asa, gua.
6 Guana gomu palae kali nene babe napo nelaka,
si pude va garunu inavoso pa limana sa tie pekipeki.

* 25:21 Rom 12:20

Zinama Tinumatumae 26:76 Zinama Tinumatumae 26:22

- 7 Guana nenena sa tie mate nene,
sa zinama tumatumae pa nuzuna sa tie pekipeki.
- 8 Guana patu sapu ta pusi koasa kurukuru paqala,
sa vina lavata sapu ta vala koasa tie pekipeki.
- 9 Guana duduli rakihi pa limana sa tie vivirina
sa zinama tumatumae pa nuzuna sa tie pekipeki.
- 10 Guana tie gona tupi sapu gona hoboro mo,
sa tie pu tabara hoboro tie pekipeki babe tie ene
holadi.
- 11 Gua sa siki sapu taliri pule la ia sa luana,
sa tie pekipeki sapu tavete pulei sari nana pinekipeki.
- 12 Dogoria goi keke tie sapu gilaena, gua telena?
Na tie pekipeki si boka tava tumatumae hola nia sapu
asa.
- 13 Na tie hakohako si zama, “Na laione si pa sirana,
na laione variva matagutuna si ene pa sirana no-
mana!”
- 14 Guana tukutuku sasada sapu sigoto koari na hinisi,
sa tie hakohako sapu taliri pa nana teqe.
- 15 Sa tie hakohako si tanini la pa ginani,
ba hakohako si asa pude vala nia sa ginani pa nuzuna.
- 16 Sa tie hakohako si gilaena, gua si asa telena
hola ni ka zuapa tie bokabokadi balabala.
- 17 Guana tie sapu saputu vagia sa siki pa talinana
sa tie sapu la somana pa vinari tokei sapu lopu nana.
- 18 Guana tie duviduvilina sapu gona tupi variva mate
19 sa tie pu sekesekei nia sa turanana meke zama, “Na
va sisire qua mo!”
- 20 Pude loke huda si kote mate sa nika;
pude lopu nanae si loke vinari tokei.
- 21 Guana motete sapu la pa eba, meke na huda pa nika,
sa tie bubugorona sapu podalae varitokei.
- 22 Sari zinama nanae si guana ginani lomosodi;
ta onolo gore kamo la pa korapa tinina sa tie.

- 23 Guana raro patu sapu tavasari na
sa beru avoso lea koasa bulo kaleanana.
- 24 Sa tie nonovala si tome pule nia koasa beruna,
ba pa bulona si nobi sa sari hiniva kaleadi.
- 25 Ve avoso lea gua sari nana zinama, ba lopu va hinokaria,
ura sa bulona si sinia na kinukiti.
- 26 Sa kinuhana si va paere ia sa koari nana kinohakoha,
ba sari nana hiniva kaleadi si kote ta poho mo koari
na tie.
- 27 Asa pu gelia sa pou, si kote hoqa voi ia mo sa;
sa patu sapu topili sage nia sa tie, si kote topili gore
pule la mo koasa.
- 28 Sa mea kokohana si kanai saripu va sigiti sa,
meke sa nuzu sapu zama va lomolomoso si va kamo
vinari huari.

27

- 1 Mu lopu haro ia sa rane vugo,
sina lopu gilania goi sa si kote ta evana pa rane asa.*
- 2 Mani votiki tie vahesi igo, lopu sa nuzumu telemu;
votiki tie tu, lopu sa berumu telemu.
- 3 Na patu si mamata, meke na onone si gua tugo,
ba sa vina karikari tanisa tie pekipeki si mamata hola
ni sari karua.
- 4 Binugoro si nonovala meke tinanaziri si huhuara,
ba esei boka va tia ia sa kono?
- 5 Leana hola sa vari gegese vurai,
hola nia sa tataru tomena.
- 6 Na bakora koasa mua baere si leanana,
ba balau ni sari hinapahapa sokudi tanisa mua kana.
- 7 Asa pu ele dena si lopu kote hiva hena zipale,
ba koasa tie oviana si sa pasana ba kote lomosogunia
sa.
- 8 Guana kurukuru sapu koa va seu koasa nana vori

* 27:1 Zem 4:13-16

- sa tie sapu ene va seu pa nana vetu.
- ⁹ Na lumu meke na oela humanā lea si va qetuna sa bulo,
meke sa lineana tanisa mua baere si guana ginani
lomosona.
- ¹⁰ Mu lopu luara pania sa mua baere meke sa baere tanisa
tamamu,
meke lopu la pa vetu tanisa tasimu pana raza igo
tinasuna,
sa turañamu pa kalimu si leana hola nia sa tasimu pa
seu.
- ¹¹ Tuqu, mu gilae, mamu va qetua sa buloqu;
pude qu olañi sarini pu zama va gore au.
- ¹² Sa tie balabala valeana si dogoria sa tinasuna meke
tome;
ba sa tie pupuhu si totoro la meke ta raza nia sa.
- ¹³ Vagia sa poko tanisa tie pu va egoa pude lipua sa gale
tanisa votiki tie;
tuqe vekoā osolae lipua sa sa gale tanisa tie
karovona.*
- ¹⁴ Be pana munumunu hokara si mana nia sa tie si keke
turañana, meke velavela nia sa,
si kote ta avoso guana lineveleve mo.
- ¹⁵ Na barikaleqe nominomi si guana
honihoni pa vetu totošo rukuruku.
- ¹⁶ Sa vina nosona si guana vina nosona sa givusu,
babe guana tañini vagi oela pa lima.
- ¹⁷ Gua sapu sa aeana va ñarua sa aeana,
sa tie va tumatumae ia sa si keke tie pule.
- ¹⁸ Asa pu kopu nia sa huda piqi si kote hena ia tugo sa
vuana,
meke sa nabulu pu kopu nia sa nana palabatu si kaqu
tava lavata.
- ¹⁹ Gua sapu dogoria goi sa isumatamu pa kolo,
sa bulona sa tie si ta dogoro koasa tie.

* 27:13 Sa tie karovona babe sa barikaleqe barabaratana.

- 20 Na minate meke na tinahuara si lopu boka dena,
meke gua tugo sa matana sa tie.
- 21 Na siliva meke qolo si tava via pa nika,
ba sa tie si ta podeke koari na vinahesi pu vagi sa.
- 22 Be nuqaria goi sa tie pekipeki pa hao,
guana talo sapu nuqara nia tutu goi,
ba lopu kote boka vari paqaha nia goi si asa koasa
nana dinuviduvili.
- 23 Kaqu tumae nia goi vegua sari mua sipi na qoti,
mamu kopu voleanani sari mua bulumakao;
- 24 ura sa tinagotago si lopu koa hola ninæ rane,
meke sa binanara si lopu koa hola koari na sinage na
sage.
- 25 Mudina sapu ta koto vagi sa duduli bulumakao, meke
toqolo vura sari vaquradi,
meke ta koto vagi tugo sari duduli koari na toqere,
- 26 si sari na lami kote boka ponigo poko,
meke sari na qoti boka holu pule ponigo pepeso.
- 27 Kote soku nigo na meleke qoti
pude tamugoi meke sa mua tatamana,
gua tugo sari mua nabulu vineki.

28

- 1 Govete sa tie kaleana ba loke tie hadua,
ba sari tie tonoto si koa mataqara guana laione.
- 2 Pana va gugue sa butubutu la koasa Tamasa, kote soku
sari na koimata,
ba sa tie gilagilana meke tumatumaena si kote kopu
nia sa binanara pa binule.
- 3 Sa banara sapu nonovali sari tie malana
si guana ruku kokoreo sapu huari sari na linetelete.
- 4 Arini pu kilua sa tinarae si qetuni sari tie kaleadi,
ba sarini pu kopu nia sa tinarae si lopu ta qetue koa
rini.

- ⁵ Sari tie kaleadi si lopu tumae nia sa tinoꞗoto,
ba arini pu lulia sa hiniva te Zihova si gilana valeania.
- ⁶ Leana be na tie malaꞗa, sapu lopu ta zutu nana tinoa,
hola nia sa tie tagotago sapu kaleana nana hahanana.
- ⁷ Asa pu kopu nia sa tinarae si na koburu gilaena,
ba na baere tadi na ꞗaꞗaluta si na kinurekure tanisa
tamana.
- ⁸ Asa pu va tomotomo la koa sa lipulipu pude tagotago,
si va naqiti ponía si keke pu kote tataru ni sari tie
malaꞗa.
- ⁹ Be keke tie si va taliꞗa va seu koasa tinarae,
sari nana vinaravara ba kote avoso hikare koe Zihova.
- ¹⁰ Asa pu turaꞗia sa tie toꞗoto pa siraꞗa kaleana
si kote hoqa la pa nana sipata telena,
ba sa tie loke tina zutuna si kote ta pia va leana.
- ¹¹ Sa tie tagotago si gilaena, gua si asa,
ba sa tie malaꞗa pu gilagilana boka dogoro vagia mo
gua sapu hinokara.
- ¹² Totoso bokaboka sa tie toꞗoto si qetuqetu sari na tie;
ba totoso vagi ꞗiniraꞗira sari na tie kaleadi, si la
tome sari tie.
- ¹³ Asa pu tomei sari nana sinea si lopu koa va leana,
ba asa pu helahelae ni meke veko pani si ta taleosae
koe Tamasa.
- ¹⁴ Mani tamanae sa tie pu pamaꞗa nia doduru totoso se
Zihova,
ba asa pu korona pa bulona si kamo la pa tinasuna.
- ¹⁵ Guana laione kurumuna babe na totorona sa bea
sa tie kaleana pu baꞗara ni sari tie si ꞗoꞗovalala.
- ¹⁶ Na baꞗara sapu ꞗoꞗovalala si loke nana ginilagilana,
ba asa pu kilui sari tinago hinikodi si kote toa va
seunae.
- ¹⁷ Asa pu va mate tie si ta sigiti nia sa sinea pa nana
binalabala
meke kote koa gua lamo asa osolae mate;

- mani loke tie la toka nia.
- 18 Asa pu ene pa tinonoto si kote ta kopue,
ba asa pu lopu leana sa nana hahanana si kote lopu
sana hoqa.
- 19 Asa pu tavetavete nia sa nana pepeso si kote soku gana
ginani,
ba asa pu koa va gulegulea si kote kamo habahuala.
- 20 Sa tie ranerana si kote soku nia minana,
ba asa pu hiva tuturei tagotago si kote kamo tina-
suna.
- 21 Pude va kalekale pa toso varipitui si lopu leana,
ba pa vasi bereti mo si boka tavete va sea sa tie.
- 22 Sa tie puhina si bebeno hiva tagotago
ba paere koasa sapu aqa nia na hinabahuala si asa.
- 23 Asa pu gegesia sa tie si pa vina betona ta qetue hola,
hola nia sapu asa pu zama va lomolomoso.
- 24 Asa pu hiko koasa tamana babe tinana
meke zama, “Loketona si tavete va sea ia rau”
si na baere tanisa pu va huhuara.
- 25 Sa tie puhina si va gevugevuru vinari zamai,
ba asa pu rane se Zihova si kote koa valeana.
- 26 Asa pu rane pule nia si na tie pekipiki,
ba asa pu ene pa ginilagilana si lopu kote kamo
tinasuna.
- 27 Asa pu vari poni la koari na malana si lopu kote qaga
nia keketona,
ba asa pu korona linana la i si arini si kote ta levei.
- 28 Totoso vagi ninirana sa tie kaleana, si la tome sari tie;
ba toso mate sari tie kaleadi si bokaboka pule sari
tie tonoto.

29

- 1 Asa pu ta gegese pilipule ba korona va avoso
si kote kamo va hodakia na tinahuara sapu loke
tinaleosaena.

- ² Totoso tuqe nniranira sari tie tonoto, si qetu sari tie;
totoso kopu binanara sari tie kaleadi, si qumiquimi
sari tie.
- ³ Sa tie pu tataru nia sa ginilagilana lohina si qetu nia sa
tamana;
ba sa baere tadi na maqota si va murimuria sa nana
poata.
- ⁴ Pa tinavete tonoto si va turu va nabu ia sa banara sa
butubutu,
ba sa puhi sapu vagi tinabara golomodi si huara
gorena sa.
- ⁵ Asa pu zama va lomolomosa sa turanana
si ivara veko pule nia sipata telena.
- ⁶ Sa tie kaleana si sipata pule nia koari nana sinea,
ba sa tie tonoto si boka kera meke qetuqetu.
- ⁷ Sa tie tonoto si hiva tavete va leana la koari pu malana,
ba sa tie kaleana si korona galagala.
- ⁸ Sari tie va karikaridi si va gevuru vinevehe pa vasileana,
ba sari tie gilae si va bulea sa nnoveoro.
- ⁹ Be turana la nia sa tie gilaena sa tie pekipeki pa
vinaripitui,
sa tie pekipeki si kote turu meke zama hoboro meke
loketona si boka tonoto.
- ¹⁰ Sari tie va matemate tiedi si kana hola i rini sari tie
tonoto,
meke hata ginugua pude va matei sari tie nono.
- ¹¹ Sa tie pekipeki si zama vura ni sari nana tinanaziri,
ba sa tie gilagilana si kopu pule nia meke lopu
bugoro.
- ¹² Be sa banara si va avoso la koari na koha,
si sari nana tie tavetave varitokae si na tie kaleadi
mo.
- ¹³ Guahe si vari kekenono nia ri tie malana meke ri tie
nonovala,
sapu e Zihova va dodogorae i matadi.
- ¹⁴ Be pitui sa banara sari tie malana pa tinnoto,

- sa nana binaⁿara si kote habotu va nabu doduru to^toso.
- 15 Sa kolu ginegese si va karovo ginilagilana,
ba to^toso lopu hoke ta gegese sa koburu si va kurekure ia sa sa tinana.
- 16 Totoso vagi ⁿiniraⁿira sari tie kaleadi, si gigiri sa sinea,
ba sari tie toⁿoto si kopu aqa nia sa dia hinoqa.
- 17 Pana tarae nia goi sa tumu, si kote ponigo binule sa;
kote va qetua sa sa maqomaqomu.
- 18 Vasina lopu koa sari zinama te Tamasa si luara pania rina tie sa tinarae;
ba tamanae si asa pu kopu nia.
- 19 Na zinama moka si lopu kaqu va toⁿotia sa nabulu;
kote tumae nia nana ba lopu kote va tabe si asa.
- 20 Dogoria goi sa tie sapu lopu balabala paki meke tuturei zama?
Na tie pekipeki ba boka tava tumatumae, hola nia sa tie asa.
- 21 Pana ta tatarue va hola sa nabulu podalae hitekena,
pa vina betona si kote va talotaⁿigo sa.
- 22 Sa tie bubugorona si va gevugevuru vinari zamai,
meke sa tie tuturei ta ⁿaziri si vata evaⁿi soku sinea.
- 23 Sa tie vahesi pule nia si kamo kurekure,
ba sa tie tago maqomaqo vina pepekae si tava lavata.
- 24 Sa baere tanisa tie hikohiko si kana pule nia sa nana tinoa soti;
pa vinaripitui si lopu boka tozia sa sa hinokara, ba koe Tamasa si ta levei si asa.
- 25 Na pude matagutu nia sa tie si guana sipata,
ba asa pu raⁿea se Zihova si ta kopue.
- 26 Soku tie si hiva tepatepa tinokae koa sa baⁿara,
ba koe Zihova mo boka ta vagi sa tinonⁿoto.
- 27 Sari tie toⁿoto si korodi ni sari tie kokohadi,
meke sari tie kaleadi hakohako ni sari tie toⁿotodi.

30

Sari Zinama te Aqura

¹ Na zinama tumatumae te Aqura sa tuna koreo e Zake si guahe:

Kei Tamasa, mabo si rau!

Kei Tamasa, mabo meke malohoro si rau!*

² Arau si na tie pekipekiqu hola koari doduru tinoni;
sa ginilagilana tana tie si lopu tagoa rau.

³ Lopu ele va nonoga ia rau sa ginilagilana lohina,
babe tumae nia sa Tamasa Hopena.

⁴ Esei si ele sage la pa ma_nauru meke gore pule mae?
Esei ele boka varigara ni pa ola limana sa givusu?

Esei ele hadeni pa keke kukuru poko sari na kolo?

Esei ele taveti sari doduru hukihukirina sa kasia popoa?

Esei sa pozana, meke sa pozana sa tuna koreo?

Tozi nau be gilania goi!

⁵ Doduru zinama te Tamasa si tava sosodedi sapu hinokara;

na lave si Asa koari pu la koa aqorae koa Sa.

⁶ Mu lopu hodai sari Nana zinama,

na kote gegese igo Sa meke va sosodea sapu koha si goi.

⁷ Kei Zihova, karua ginugua mo si tepai rau koa Goi:
lopu heki ni koa rau sipu lopu ele mate si rau:

⁸ Va seu i koa rau sari zinama lopu hinokara meke kokohadi;

lopu va mala_na au ba lopu va tagotago au tugo,

* 30:1 Sa vesi hie si tasuna meke lopu bakala pa zinama Hiburu. Keke iniliri pule si guahe: Na zinama tumatumae te Aqura sa tuna Zake si guahe: Ta tozi koe Itieli, meke Itieli si tozia koe Ukali:

- ba poni au sa gequ ginani doduru rane.
9 Na be soku gequ si kote lopu ra^{ne} Igo rau,
meke kote zama, “Esei se Zihova?”
Ba be pana mala^{na} si rau meke hikohiko,
si kote no^{no}vala ia rau sa pozana e Zihova sa qua
Tamasa.
10 Mu lopu nanae na zutu no^{no}valia sa nabulu koasa nana
palabatu;
na kote leve nigo sa meke kote tinasuna si goi.

- 11 Koadia sarini pu leve ni sari tamadia
meke lopu mana ni sari tinadia;
12 sarini pu via, gua pa dia binalabala
ba sari na kinaleadi si lopu ele tava via;
13 sari matadia si do^{no} va gore tie,
meke li^{na}li^{na}na va titie;
14 sari livodia si guana vedara
meke sari asedi si guana sotoi kobi magu
pude no^{no}vali saripu mala^{na} pa popoa pepeso,
meke saripu loke gedi pa vari korapadi rina tinoni.
15 Sa tie puhi si karua tuna vineki,
“Poni au! Poni au!” gua sari karua.

Koadia sari ka ne^{ta} tiⁿⁱto^{na} sapu lopu boka de^{na},
ka made sapu lopu hoke zama, “Pada mo!”

- 16 Sa lovu,
sa barikaleqe sapu tige,
sa pepeso qega, sapu lopu boka beto napo kolo,
meke sa nika, sapu lopu hoke zama, “Pada mo!”
17 Sa tie sapu va sisire nia sa tamana,
sapu kilua sa vina tabe la koasa tinana,
si kote gani i rina kurukuru pu hoke gani tie matedi,

meke sari matadi si kote ta lobiti vagi koarini.

18 Koadia sari ka neta tinitona sapu lopu boka beto magasa ni rau,

ka made sapu lopu boka va bakali arau:

19 sapu vea tedoru gua sa atata pa galegalearane,
sapu vea gotolo gua sa noki koari na patu nomadi,
sapu vea kalaha gua sa vaka koari na ololobagea,
meke vea tataru gunia sa koreo sa vineki.

20 Gua hie sa hahanana tanisa barikaleqe barabaratana:
Ganigani si asa meke nuzapia sa nuzuna
meke zama, “Arau si loketona sinea tavetia.”

21 Ka neta tinitona hire si hoke niu nia sa popoa pepeso,
ka made sapu lopu boka va tana i sa:

22 sa nabulu sapu evanae na banara,

sa tie pekipeki sapu soku nia ginani,

23 sa barikaleqe variva hakohakona sapu varihaba,
meke sa nabulu vineki sapu hobeia sa barikaleqe nati
hiniva.

24 Ka made tinitona pa popoa pepeso sapu hiteke,
ba tumatumaedi hola:

25 Sari menemene sapu hiteke hola dia niniranira,
ba hata vekoi rini sari gedi ginani pa totosu manini;

26 Sa horakisi sapu guana kurezu si lopu ninirana,
ba tavete nana qoqoro koari na patupatu*

27 na kupokupo sapu loke dia banara
ba ene pa hopeke dia tokele;

28 na varilazu sapu boka saputu vagia mo pa lima,

* 30:26 Sa kurukuru sapu ta pozae Hyrax pa zinama English si dono
guana keke kurezu nomana.

Zinama Tinumatumae 30:2973Zinama Tinumatumae 31:6

- ba koa nana pa vetu tadi na baṅara.
- ²⁹ Koadia si ka ṅeta tiṅitona sapu ene va baṅabaṅarae,
ka made sapu rizu guana tie arilaedi:
- ³⁰ na laione, sapu ṅinirana koari doduru kurukuru ṅame,
sapu lopu keke si togolo nia sa;
- ³¹ sa enena sa kokorako kokoreo,
sa qoti kokoreo,
meke sa baṅara pa kenuna sa nana qeto minate.
- ³² Be ele tie pekipekimu si goi meke vahesi pule nigo
babe ele balabala si goi pude tavete kaiqa sinea,
si va opo nia lima sa ṅuzumu, mamu balabala!
- ³³ Ura gua sapu sa qalirina sa meleke si va vura bata,
meke pude sekea sa isu si va vura ehara,
pude va gevuru tinaṅaziri si va gavoro tinasuna tugo.

31

Na Tinokae La koe Baṅara Lemueli

- ¹ Na zinama tumatumae te baṅara Lemueli sapu tarae
nia sa tinana koa sa:
- ² Kei tuqu, kei tuqu koreo sapu podo soti igo rau,
kei tuqu, sa inolana pa qua vinaravara.
- ³ Mu lopu oki pania koari na barikaleqe sa mua ṅiniraṅira,
na mua totoaso arilaedi koarini pu ṅonovali sari na
baṅara.
- ⁴ Lemueli, na lopu tadi baṅara sapu hire:
lopu tadi na baṅara si pude napo vaeni,
lopu tadi tie tuturana si pude ehaka nia sa bia,
- ⁵ ura, be guana naponapo si kote mulini nia rini sapu sa
gua sa tinarae,
meke sekei sari vina toṅoto koari tie ta ṅonovaladi.
- ⁶ Poni bia sarini pu korapa tata mate,
na vaeni koarini pu kulusu;

Zinama Tinumatumae 31:774Zinama Tinumatumae 31:20

- 7 Madi napo pude muliꞑi ni rini sari dia hinabahuala
meke lopu balabala i sari dia tinasigiti.
- 8 Zama poni sari habahuala pu lopu boka zama puleni,
zama ni sari tinoꞑoto tadi kasa pu loke dia poata.
- 9 Zama vura, mamu lopu va kalekale pa vinaripitui;
toketoke nia sa tinoꞑoto tadi pu malaꞑa meke saripu
loke gedi.
- Sa Barikaleqe Bokabokana*
- 10 Esei boka dogoria sa barikaleqe sapu gotogoto nana
hahanana?
Na arilaena si asa, holani sari na patu ꞑedala.
- 11 Sa nana palabatu si raꞑe hola ia si asa
meke loketoꞑa si papaka nia sa.
- 12 Na lineana si va kamo lani sa barikaleqe koasa, loke tina
sigiti,
pa doduruna sa nana tinoa.
- 13 Sa barikaleqe si vizata vulu meke lineni
meke tupiti sari lima ꞑaliꞑalidi tanisa.
- 14 Guana vaka sapu la holuholu si asa,
meke pa seu suraꞑa pule mae ginani.
- 15 Tekulu si asa sipu korapa huporo;
meke tavete ginani si asa tadi nana tatamana
meke hia tinavete si asa koari nana nabulu vineki.
- 16 La vilitia sa si keke pepeso meke holua sa;
koari poata va gavori sa si letea sa sa inuma vaeni.
- 17 Na barikaleqe tavetavetena hola si asa;
sari limana si ꞑiꞑira gua tugo sari nana hiniva.
- 18 Dogoria sa sapu va vura poata sari nana hinoluholu,
meke sa nana zuke si lopu hoke mate pana boꞑi.
- 19 Pa limana soti si tavete vura lozi si asa,
meke koari kakarutuna si tigisi vura nia sa sa poko.
- 20 Tukeli sa sari limana koari pu malaꞑa,

Zinama Tinumatumae 31:2175Zinama Tinumatumae 31:31

- meke huhuki sa saripu loke gedi.
- 21 Totoso kamo sa ibu, si lopu talota^{na} ni sa sari nana tatamana;
ura doduru si ele va sage poko arilaedi tu.
- 22 Taveti sa sari poko ivara tana nana teqe;
meke asa si va sage poko lineni meke pepolo.
- 23 Sa nana palabatu si ta pama^{na}aena pa vasina varivari-garana koasa vasileana;
hoke la habotu si asa pa varikorapadi rina palabatu koasa popoa.
- 24 Tavete poko lineni sa barikaleqe bokabokana meke holuholu ni sa,
na belete si la holuholu ni sa pa sitoa.
- 25 Na ⁿniraⁿira meke pinama^{na} si pokopoko ni sa;
boka hegere ni sa sari na rane pa kenuna.
- 26 Zama si asa pa ginilagilana lohina,
meke na vina tumatumae si hoke tozi sa pa meana.
- 27 Doduru ginugua pa nana kinoa tatamana si kopu ni sa
meke lopu hoke hakohako si asa.
- 28 Tekulu sari nana koburu meke poza nia, “Tamanaena,”
rini;
sa nana palabatu ba va lavatia tugo:
- 29 “Soku barikaleqe si taveti tugo sari ginugua sapu ari-laedi,
ba hola beto ni agoi.”
- 30 Dino^oo lea si kokoha meke tinolava si tuturei hola taloa;
ba sa barikaleqe sapu pama^{na} nia se Zihova si kote ta vahesi.
- 31 Pia ia si asa koari doduru pu taveti sa.
Sari nana tinavete va lavatia si asa koari na tie.

Buka Hope

The Holy Bible in the Roviana language of the Solomon Islands

Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 24 Dec 2020 from source files dated 24 Dec 2020

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5